

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**BUITENLANDSE ZAKEN,
BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

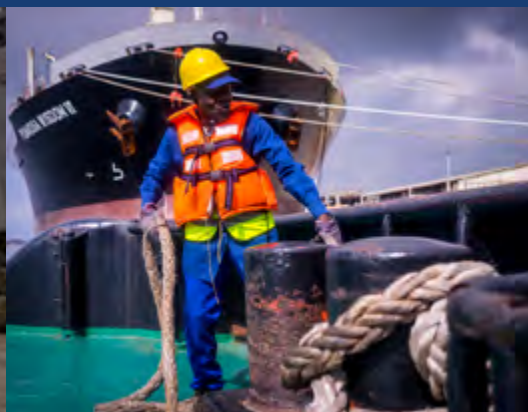
*Jaarverslag
van de Bijzondere
Evaluator van
de Belgische
Ontwikkelings-
samenwerking*

MAART

2023

CRISSEN TROTSEREN: DE ROL VAN HUMANITAIRE HULP EN ONTWIKKELING

INHOUD

VOORWOORD	1
KERNBOODSCHAPPEN	2
Luik 1. Belgische strategie voor humanitaire hulp	5
Luik 2. Landenstrategieën binnen het eerste beheerscontract van Enabel	13
Luik 3. Impactevaluatie van vijf interventies van de niet-gouvernementele samenwerking	21
Luik 4. Ondersteuning aan andere evaluaties	25
Luik 5. Opvolging van recente evaluaties	29
Luik 6. De voortgang van het programma	33
AFKORTINGEN	36
BIBLIOGRAFIE	37

De wereld maakt een opeenvolging van crisissen door: natuurrampen zoals de aardbevingen in Turkije en Syrië, gewapende conflicten zoals de inval van Rusland in Oekraïne, pandemieën zoals het coronavirus dat wereldwijde gevolgen had, een klimaatcrisis die alle delen van de wereld treft, maar op ongelijke manier. Ten slotte zijn er ook vergeten of langdurige crisissen (DR Congo, Palestina, Sahel...) waaraan België aandacht besteedt via humanitaire hulp. Deze verschillende crisissen vormen allemaal een bedreiging voor de voedselzekerheid.

Zoals António Guterres, secretaris-generaal van de VN, verklaarde: "*Humanitarian response, sustainable development and sustaining peace are three sides of the same triangle*". Het is duidelijk dat deze drie aspecten nauw met elkaar verbonden zijn en dat het ene niet kan bereikt worden zonder het andere. Ze delen allemaal dezelfde algemene doelstellingen, namelijk het waarborgen van menselijke veiligheid en het versterken van veerkracht.

Deze contexten doen vragen rijzen over de rol van humanitaire hulp en ontwikkelingssamenwerking. De evaluatiepraktijk stelt ons in staat vaststellingen te doen, afstand te nemen en lessen te trekken over hoe we crisissen kunnen trotseren en indien mogelijk, ze beter te anticiperen en te voorkomen.

De Dienst Bijzondere Evaluatie heeft twee belangrijke evaluaties uitgevoerd voor de toekomst van het Belgisch beleid inzake internationale solidariteit. Eén over humanitaire hulp en de andere over de landenstrategieën van de gouvernementele samenwerking, die door Enabel uitgevoerd worden. Deze evaluaties maakten het mogelijk specifieke cases te bestuderen in DR Congo, Palestina, Libanon, Rwanda, Benin, Senegal en tot slot Burkina Faso. Deze lessen kunnen bijdragen tot voortdurende verbeteringen om een zo groot mogelijke impact te hebben en de middelen van de Belgische Staat zo doeltreffend mogelijk te gebruiken.

De aanbevelingen van deze evaluaties hebben als gemeenschappelijk punt het onderzoeken van de plaats en rol van partners in de betrokken landen, het voorzien van zowel voorspelbare als flexibele procedures en het versterken van synergieën tussen actoren, namelijk met het oog op de nexus 'humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede'.

Plaats en rol van de partners. In de humanitaire hulp zijn 'lokalisatie'-strategieën, die beogen om met nationale en lokale actoren te werken, nog vrij

beperkt. Wat de gouvernementele samenwerking betreft, voorzag het beheerscontract met Enabel geen formele onderhandelingsfase met de autoriteiten van het partnerland.

Voorspelbare en flexibele procedures. Op het gebied van humanitaire hulp bleek het onderscheid tussen procedures voor projecten die gericht zijn op korte termijn behoeften of vergeten crisissen, en procedures voor programma's die meer gericht zijn op langdurige crisissen, weinig werkbaar. Er was behoefte aan een meer flexibele aanpak, met een groter reactievermogen op korte termijn en een grotere voorspelbaarheid in de context van langdurige crisissen. Wat de gouvernementele samenwerking betreft, was het proces voor het formuleren van de landenstrategieën met zijn 26 validatiestappen, niet flexibel genoeg.

Synergieën en nexus. De evaluaties wijzen op een dringende noodzaak om de synergieën en complementariteit tussen actoren op het vlak van ontwikkeling, humanitaire hulp, diplomatie en veiligheid, namelijk 'Team Belgium' te systematiseren. Dit is van cruciaal belang voor de doeltreffendheid en vooral de duurzaamheid van onze interventies, evenals onze capaciteit om ons aan te passen aan de complexiteit van situaties overal ter wereld.

Thema's zoals waardig werk en fragiele contexten spelen hierbij eveneens een belangrijke rol en worden momenteel grondig geëvalueerd door de Dienst Bijzondere Evaluatie.

Ook de rol van monitoring- en evaluatiesystemen voor humanitaire en ontwikkelingsactoren mag niet worden onderschat. Deze systemen bieden een gestructureerde manier om de doeltreffendheid van programma's en projecten te meten, te monitoren en te verbeteren. Een studie over deze systemen en hoe ze bijdragen tot leren en verantwoording wordt momenteel voorbereid.

Het is ook belangrijk te erkennen dat het verleden een rol speelt bij de huidige uitdagingen en crisissen. De dekolonisatie van de ontwikkelingssamenwerking is daarom een belangrijk aandachtspunt dat ons uitnodigt tot een herziening van de aanpak voor rechtvaardigere en evenwichtiger partnerschappen en tot beleidscoherentie voor ontwikkeling.

Cécilia De Decker
Bijzondere Evaluator van de Belgische
Ontwikkelingssamenwerking

Humanitaire hulp: financiering relevant, maar niet goed afgestemd

↑ Informele nederzetting in de Bekaa in Libanon

Met een stijging van 102 miljoen euro in 2014 naar 206 miljoen euro in 2021, behoort België tot één van de grootste donoren en verdedigers van humanitaire principes en haar internationale verbintenissen. Het doel van de evaluatie van de Belgische strategie voor humanitaire hulp was om na te gaan hoe de geografische en thematische beginselen en prioriteiten tussen 2014 en 2021 uitgevoerd werden. Ook werd de relevantie en efficiëntie van twee financieringsinstrumenten 'projecten' en 'programma's' nader onderzocht.

Uit de evaluatie bleek dat de Belgische humanitaire hulp via de financieringsinstrumenten 'projecten' en 'programma's' een aanzienlijke positieve impact heeft gehad op de meest kwetsbaren. De toename van de Belgische humanitaire financiering heeft echter niet geleid tot een toename van de expertise en beheerscapaciteit om de interventies strategisch te sturen. Dit betekent dat het humanitaire engagement beter moet worden geïntegreerd op operationeel niveau en in termen van humanitaire advocacy.

De huidige en toekomstige belangrijke uitdagingen vereisen meer synergie en complementariteit van 'Team Belgium' (alle betrokken humanitaire, ontwikkelings-, diplomatieke en veiligheidsactoren). Een aangepaste Belgische humanitaire strategie moet bijgevolg de doeltreffendheid en impact van de Belgische interventies maximaliseren.

Landenstrategieën: een concept en proces dat herbekeken en verbeterd moet worden

↑ Bijdragen aan de toegang tot kwalitatieve reproductieve gezondheidsdiensten in Senegal

De landenstrategieën zijn een centraal document in de programmeringscyclus van de gouvernementele ontwikkelingssamenwerking van de Belgische regering. Ze volgen op de instructiebrief van de minister, die de grote strategische oriëntaties uiteenzet en gaan vooraf aan de landenportefeuille van Enabel, die de operationele toepassing mogelijk maakt.

Binnen het eerste beheerscontract van Enabel onderzocht de evaluatie de landenstrategieën als document, concept en proces binnen de programmeringscyclus. De landenstrategieën zijn relatief coherent met de Belgische prioriteiten en de interventies komen tegemoet aan reële ontwikkelingsnoden. Toch is de mate waarin rekening wordt gehouden met de prioriteiten en behoeften van de partnerlanden voor verbetering vatbaar en ontbreekt een formele dialoog met de lokale autoriteit over de landenstrategieën. Samenwerking tussen Belgische en Europese actoren wordt actief nagestreefd, maar wisselvallig in de praktijk gebracht.

Er zijn mechanismen ingevoerd om strategieën te wijzigen in geval van crisis of onverwachte omstandigheden, maar deze blijven vrij rigide en moeilijk uitvoerbaar. De aandacht voor duurzaamheid is over het algemeen bevredigend, ondanks dat risico's gelinkt aan financiële afhankelijkheid en fragiele contexten niet altijd helemaal in rekening gebracht worden. Het kader van strategische formulering wordt gerespecteerd, maar er zijn inefficiënties in het formuleringsproces onder andere door het hoge aantal processtappen (26). In verhouding tot de instructiebrief en de landenportefeuille is de landenstrategie voor de evaluatoren al bij al een overbodig document dat moet worden herbekeken in de programmeringscyclus.

Geleerde lessen uit impactevaluaties

De Dienst Bijzondere Evaluatie, DGD en de federaties hebben de impactevaluaties van vijf interventies van de niet-gouvernementele samenwerking (programmacyclus 2017-2021) gezamenlijk beheerd en medegefinancierd. Een belangrijke doelstelling was de impact van elk van deze programma's te meten en het rigoureus aantonen in welke mate de interventie heeft bijgedragen tot de effectieve veranderingen. De geleerde lessen uit deze evaluaties kunnen helpen om de M&E capaciteit van de sector te versterken, een evaluatiemindset met het juiste evenwicht tussen leren en verantwoording aan te moedigen en methodologische innovaties te bevorderen. De komende DBE-studie over de MEAL-systemen (Monitoring, Evaluation, Accountability & Learning systems) van de samenwerkingsactoren sluit aan bij het bredere kader om deze capaciteiten te versterken.

Opvolging van de evaluaties

De aanbevelingen van de evaluatie naar de Belgische federale bijdrage aan de **internationale klimaatfinanciering** hebben geleid tot de huidige besprekingen over de ontwikkeling van een klimaatstrategie. Een expertisenetwerk met alle actoren van de Belgische samenwerking en beleidsondersteunend onderzoek wordt momenteel opgesteld. De focus op klimaatadaptatie en minst ontwikkelde landen blijft behouden, wat in lijn ligt met de aanbevelingen. DGD heeft duidelijkere instructies naar de ambassades gestuurd over de Belgische prioriteiten. Voorts zet DGD verder in op klimaatintegratie, het versterken van het operationeel kader en zal de ondersteuning van de privésector meegenomen worden in de strategie.

Eén jaar na de evaluatie van het beleid van vrijwillige **core funding** ten behoeve van vijftien multilaterale partnerorganisaties, heeft DGD veranderingen doorgevoerd om de zichtbaarheid van België als donor te verbeteren. DGD versterkte de opvolging van een eerste groep partnerorganisaties en benadrukt dat een operationele werkrelatie verder gaat dan enkel financiering. Er zijn stappen gezet om thematische en beleidsexpertise uit te bouwen 'beyond' DGD. Er wordt belang gehecht aan complementariteit en synergie tussen multilaterale acties en bilaterale programma's. België zet zich actief in rond thema's die haar aanbelangen en communiceert over haar betrokkenheid en financiering. DGD voegt ook een beperkte geormerkte financiering toe aan de huidige meerjarenfinanciering, rekening houdend met beleidsprioriteiten en beschikbare middelen.

Digitalisering is in de Belgische strategie nog steeds een belangrijke tool voor ontwikkeling, maar geen doel op zich. In navolging op de aanbevelingen van de evaluatie naar **Digital for Development (D4D) en vervolgstudie naar D4D en Covid** ontwikkelde en verspreide DGD een twopager om de strategienota D4D te verduidelijken. Wehubit werd behouden voor de ontwikkeling van sociale innovatieve digitale tools. Enabel kon via de D4D-Hub de Belgische samenwerking promoten op Europees en internationaal niveau. De federaties ondersteunen hun leden bij de uitrol van digitale componenten binnen hun programma's. Digitalisering blijft zorgen voor opportuniteiten én risico's binnen de huidige internationale context. De principes 'Leave No One Behind' en 'aandacht voor (het wegwerken van) de digitale kloof' blijven hierdoor aan belang winnen als leidraden en uitdagingen.

Meer dan twee jaar na de evaluatie van het **Gemeenschappelijk Strategisch Kader Waardig Werk**, is er een versterkte strategische dialoog en een vernieuwd GSK Waardig Werk voor 2022-2026. Zowel DGD als het Coördinatieplatform Waardig Werk gaven aan dat de aanbevelingen goed worden opgevolgd. In het voorbije jaar zocht en vond het coördinatieplatform een nieuwe referent waardoor deze goede praktijk wordt verdergezet. Minister Caroline Gennez zet het werk van Meryame Kitir voort en herneemt de beleidsprioriteiten. Zo wordt de thematische portefeuille waardig werk verder uitgewerkt en uitgerold voor de regio Centraal-Afrika. In maart 2023 kondigde minister Gennez aan dat er gewerkt wordt aan een strategienota waardig werk, wat ook een aanbeveling uit de evaluatie was.

© UNHCR

↑ Sarah wordt door haar alleenstaande moeder in de Bekaa, Libanon opgevoed. Haar twee broers moesten werken om het gezin te onderhouden, dat ook door UNHCR gesteund wordt

LUIK 1 BELGISCHE STRATEGIE VOOR HUMANITAIRE HULP

HOE KOMT BELGIË TEGEMOET AAN DE BEHOEFTE VAN MENSEN DIE GETROFFEN WORDEN DOOR HUMANITAIRE CRISSEN?

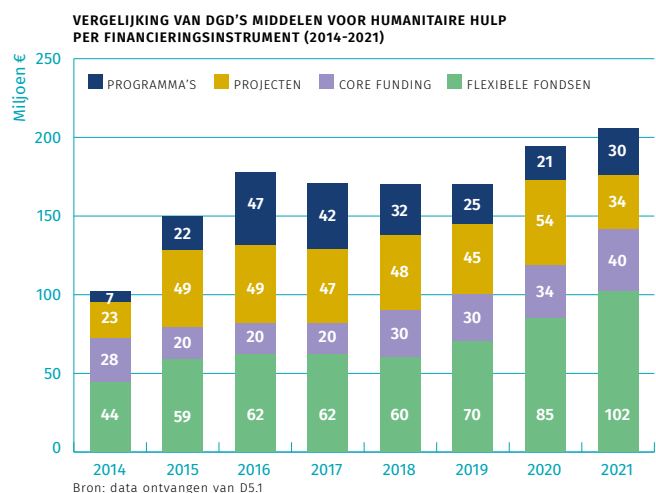
Inleiding

Sinds de uitwerking van de Belgische strategienota voor humanitaire hulp in 2014 heeft humanitaire hulp een steeds belangrijker aandeel van het budget ontwikkelingssamenwerking ingenomen. Tussen 2014 en 2021 bedroeg de jaarlijkse Belgische humanitaire financiering gemiddeld 164 miljoen euro of 1,3 miljard euro over de totale periode. Dit vertegenwoordigt ongeveer 9% van de totale Belgische Officiële Ontwikkelingshulp in de waargenomen periode. België heeft vier financieringsinstrumenten gebruikt voor de uitvoering van haar strategie: core funding¹, flexibele fondsen, programma's en projecten. De recente evolutie van de verdeling tussen de vier instrumenten weerspiegelt de doelstelling van de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD) om 60% van de humanitaire financiering toe te wijzen via core funding en flexibele fondsen. Het betekent dat België zich inzet voor de doelstellingen van de Grand Bargain² om geormerkte middelen te verminderen en meerjarenplanning en -financiering te ondersteunen.

¹ De evaluatie van het Belgisch beleid van (vrijwillige) core funding werd besproken in het jaarverslag van maart 2022. Een opvolging van de evaluatie staat in Luik 5.

² De Grand Bargain, gelanceerd tijdens de humanitaire wereldtop van 2016, is een unieke overeenkomst tussen een aantal van de grootste donoren en humanitaire organisaties die zich ertoe hebben verbonden meer middelen ter beschikking te stellen van mensen in nood en de doeltreffendheid en efficiëntie van de humanitaire hulp te verbeteren.

Het grootste deel (72%) van de Belgische humanitaire hulp wordt besteed via VN-organisaties, voornamelijk via core funding en flexibele fondsen. De enige bijdrage aan flexibele fondsen die niet via VN-instellingen loopt, is de jaarlijkse bijdrage aan het Disaster Response Emergency Fund van de Internationale Federatie van Rode Kruis en Rode Halve Maanverenigingen. Belgische ngo's ontvangen bijna uitsluitend financiering via programma's en ontvangen 12,7% van de totale Belgische humanitaire financiering.

Scope

Deze evaluatie richtte zich op de humanitaire interventies die in de periode 2014-2021 door de Belgische federale overheid werden gefinancierd via DGD. De focus van de evaluatie lag op de financiële instrumenten 'programma's' en 'projecten'. Het doel was om (i) de relevantie, samenhang en resultaten van de strategie te beoordelen, en (ii) aanbevelingen te geven om de strategische aanpak van België inzake humanitaire hulp te verbeteren.

Casestudies

Het evaluatieteam ging in maart en april 2022 op terreinbezoek naar Palestina, DR Congo en Libanon, waar ze verschillende projecten en programma's evalueerden.

Education in Emergencies voor Palestijnse vluchtelingen

Sinds 2017 geeft België via haar financieringsinstrument 'projecten' bijdrages aan de drie fases van het Education in Emergencies programma van UNRWA (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees), dat de meest kwetsbare kinderen en hun gezinnen ondersteunt door barrières aan te pakken die schooluitval kunnen veroorzaken. Het programma zorgt ervoor dat UNRWA extra steun krijgt, want core funding alleen is onvoldoende. Momenteel ondersteunt België de derde fase met 3.5 miljoen euro, voornamelijk voor interventies in Gaza en Libanon.

↑ Een school in Gaza, het Education in Emergencies programma van UNRWA

Het evaluatieteam bezocht twee Palestijnse scholen. De Belgische bijdrage wordt in Gaza gebruikt voor schoolbegeleiders (die psychosociale steun bieden) en hulpmiddelen voor kinderen met een beperking. Ouders en leerlingen gaven positieve feedback, want zonder hulpmiddelen en transport konden hun kinderen niet naar school. Ook het terreinbezoek in Libanon toonde de doeltreffendheid van het programma aan: vervoerskosten werden gedekt en kwetsbare kinderen bleven naar school gaan.

Gedurende de tweede en derde fase heeft de Belgische hulp bijgedragen tot een betere beveiliging van de Palestijnse scholen, zodat deze in geval van conflict als schuilplaats gebruikt kunnen worden. Kanttekening hierbij is dat door Israëlische beperkingen brandblussers niet in de Gazastrook mogen. De derde fase van het programma kwam op een kritiek moment voor de financiering van de organisatie (UNRWA), waardoor er aanvullende bijdragen geleverd konden worden aan het core budget (core funding) en de meest kwetsbare kinderen bereikt konden worden. Dit voorbeeld toont de mogelijkheid en uitdaging voor zowel ontwikkelings- als humanitaire actoren aan om samen te werken, aangezien humanitaire actoren niet alle stappen kunnen of moeten uitvoeren.

Seksueel geweld in Congo

DR Congo blijft voor België een belangrijk partnerland. De ontwikkelingshulp bedraagt rond de 100 miljoen euro per jaar, waarvan humanitaire hulp hierin gemiddeld 20 miljoen bedraagt. Sinds de Rwandese genocide in 1994 komen humanitaire crisissen door conflicten in het Oosten van DR Congo veelvuldig voor. In deze context blijft het aantal slachtoffers van gendergerelateerd geweld stijgen in een klimaat van tolerantie en straffeloosheid.

Het project van het ICRC (International Committee of the Red Cross) werd daarom bezocht in Kinshasa, Goma en Bukavu. Wegens veiligheidsoverwegingen konden terreinbezoeken in het Oosten - buiten Goma en Bukavu - niet plaatsvinden. Het project bestrijdt seksueel geweld en beantwoordt aan een jaarlijkse oproep van DGD. Haar holistische aanpak is meestal gericht op lange termijn, veel langer dan de DGD-financiering van het geëvalueerde project. De ICRC-activiteiten (o.a. opleidingen, medische respons, psychologische ondersteuning,..) zijn coherent met de richtlijn van het Congolese ministerie van Volksgezondheid van 2015, die oproept tot een geïntegreerde aanpak van seksueel geweld. Belangrijk punt is dat het ICRC in dit project enigszins beperkt wordt door haar mandaat. Haar aanpak omvat preventie en reactie, maar niet de aanklacht of bestraffing van daders door justitie, en hun huidige nagenoeg straffeloosheid.

↑ Bewustmaking van seksueel geweld in de regio Kabare in Zuid-Kivu, DR Congo

↑ Cash distributie zorgt voor financiële bijstand en steun aan kwetsbare gezinnen in de regio Nsele, DR Congo

Cash- en voedselbijstand in Libanon

De interventie van het WFP (World Food Programme) is afgestemd op het Emergency Response Plan voor Libanon. Dit noodplan is van strikt humanitaire aard om levens te redden en het lijden van mensen te verlichten. In 2020 leverde België twee bijdragen aan het WFP: 1,5 miljoen euro voor levensreddende voedselhulp via 'cash-based' transfers en 2,5 miljoen euro voor noodhulp na de explosie in de haven van Beiroet. Uit het bezoek van het evaluatieteam aan een distributiesite in Beiroet, beheerd door een lokale partner van het WFP, bleek dat het project zeer goed georganiseerd en efficiënt is en de waardigheid van de begunstigden respecteert.

In praktijk werd de steun in cash echter volledig vervangen door voedselhulp in natura. Door stijgende inflatie, hoge voedselprijzen en problemen om de voedselvoorraad aan te vullen, werd voedselhulp in natura door het WFP als enige haalbare mogelijkheid voor noodhulp gezien. De begunstigden benadrukten dat deze voedselhulp het verschil maakte, maar dat een aanvulling met cash voor meer voedseldiversificatie kon zorgen. Door de stijgende marktprijzen verklaarden ze dat voedselhulp in natura ook belangrijk blijft.

Bevindingen

Financiering van projecten en programma's: relevant...

België toonde zich een betrouwbare, consequente en principiële donor die zich sterk inzet voor de naleving van de humanitaire principes, het internationaal humanitair recht en zijn internationale verbintenissen. Het grootste deel van de humanitaire financiering voor projecten en programma's is bestemd voor de prioritaire regio's en thematische gebieden uit de Belgische humanitaire strategie van 2014. In totaal verdubbelde België zijn financiering van 102 miljoen euro in 2014 tot 206 miljoen euro in 2021.

De Belgische financiering werd toegekend aan alle grote humanitaire crisissen die een lastenverdeling door de internationale donorgemeenschap vereisten. België gaf ook prioriteit aan vergeten crisissen, zoals deze in de Sahel en DR Congo. Algemeen gezien weerspiegelen de projecten en programma's de humanitaire prioriteiten van de door crisissen getroffen landen.

...maar niet goed afgestemd

In de Belgische humanitaire strategie zijn projecten bedoeld om specifieke behoeften op korte termijn en vergeten ondergefinancierde humanitaire crisissen aan te pakken, terwijl programma's gericht zijn op langdurige crisissen. Maar projectfinanciering bleek door zijn langdurige besluitvormings- en financieringsprocedures niet geschikt voor noodhulp. De duur van de programmafinanciering was dan weer niet lang genoeg om structurele belemmeringen bij langdurige crisissen aan te pakken of duurzaamheid te ondersteunen. Programma's en projecten zijn dus niet voldoende gedifferentieerd en moeten beter afgestemd worden op de recente veranderingen in het humanitaire landschap.

Een voorbeeld van een nieuw mechanisme was de Belgische Alliantie voor Humanitaire Internationale Actie (BAHIA), een pilootproject dat werd opgezet als reactie op de covidpandemie.

Het doel was om een andere vorm van samenwerking tussen DGD en Belgische humanitaire ngo's uit te testen. Dit was de eerste keer dat deze 7 ngo's³ een collectieve samenwerking aangingen in een humanitaire noodsituatie. Uit de evaluatie bleek dat BAHIA niet in staat was om de Belgische ngo-partners snel te laten reageren op noodsituaties. De ngo's kozen ervoor om de financiering niet te concentreren op één specifiek land, maar om deze te verdelen over meerdere landen en sectoren. Bovendien was er weinig samenwerking tussen de ngo's op het terrein. BAHIA bood dus onvoldoende geografische concentratie en coördinatie van financiering om een sterk verschil te kunnen maken.

Dit toont aan dat er dus behoefte is aan een herziene noodhulpmodaliteit om de samenwerking tussen de best geplaatste partners voor humanitaire hulp te verbeteren.

↑ Distributieactiviteiten van non-food producten in de regio Lusenda voor vluchtelingen en gastgezinnen

Humanitaire hulp maakt het verschil

Uit de evaluatie bleek dat de Belgische humanitaire hulp afgestemd was op de internationale humanitaire respons. De financiering van projecten en programma's maakte een verschil in het leven van kwetsbare bevolkingsgroepen door slachtoffers van gendergerelateerd geweld veilige toegang tot medische diensten en psychosociale steun te geven; toegang tot onderwijs te beschermen; voedsel en financiële hulp te bieden aan mensen die in diepe armoede leven; en de wederopbouw tijdens conflicten of na rampen te ondersteunen.

³ Het gaat om Oxfam, Plan International, Caritas, Médecins du Monde, Humanity & Inclusion, Rode Kruis Vlaanderen en Croix Rouge de Belgique.

De projectfinanciering werd ook gebruikt om lacunes in de dienstverlening als gevolg van financieringstekorten in de core begrotingen van de VN-organisaties op te vullen. Toen UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) te kampen had met financiële tekorten bij de bijstand aan Syrische vluchtelingen in Libanon, werden extra projectmiddelen toegewezen voor financiële ondersteuning en beschermingsdiensten.

In alle projecten en programma's werd samengewerkt met lokale partners, maar dit bleek niet gelijk te staan aan steun voor lokaal geleide humanitaire actie. Ondanks de geobserveerde vooruitgang zorgde een gebrek aan systematische overweging en strategische prioriteiten mogelijks voor beperkte vooruitgang inzake lokalisatie en duurzaamheid, mede door de beperkte advocacy rond deze thema's.

Gebrek aan personeelscapaciteit

In alle programma- en projectfinancieringsmodaliteiten zijn de partners gevestigde humanitaire actoren met deskundigheid en ervaring in humanitaire hulp, hetgeen positieve gevolgen heeft voor zowel de doeltreffendheid als de efficiëntie van de modaliteiten. Het humanitaire team van DGD is evenwel niet gegroeid in verhouding tot de toegenomen budgetten voor humanitaire hulp.

Het gebrek aan personeel heeft een negatieve invloed op het potentieel van België als sterke humanitaire actor, én op de monitoring en het lessen trekken van de uitvoering van projecten en programma's. Er wordt te veel personeelstijd besteed aan administratieve taken en te weinig tijd uitgetrokken voor inhoudelijk beleidswerk. Subsidieprocedures zijn zwaar en tijdrovend en niet voldoende gericht op het verzamelen van bewijsmateriaal voor impact.

Omdat de strategie zo breed is en een gamma aan thematische en geografische prioriteiten omvat, zijn projecten en programma's bijna altijd afgestemd op de prioriteiten. Op operationeel niveau zijn de internationale engagementen onvoldoende vertaald in strategische richtlijnen die het ontwerp en de uitvoering van projecten

en programma's beïnvloeden. Het ontbreken van een dergelijk richtinggevend kader op niveau van de betrokken landen draagt bij tot de versnippering van de maatregelen en vermindert het effect dat bereikt kan worden.

De toename van de Belgische humanitaire financiering heeft dus niet geleid tot een toename van de humanitaire expertise en beheerscapaciteit om de interventies strategisch te sturen. Het humanitaire engagement moet beter geïntegreerd worden op operationeel niveau en in termen van humanitaire advocacy.

Nexus 'humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede' werd weinig geoperationaliseerd

Door het ontbreken van geïntegreerde landenstrategieën voor de Belgische hulp werd een gebrek aan samenhang tussen humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede op het niveau van de partnerlanden vastgesteld. Er bestaan inderdaad strategiedocumenten voor de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, maar daarin worden de humanitaire prioriteiten en andere financieringsbronnen in deze landen niet geïntegreerd. Het ontbreken van een meer systematische aanpak tussen de betrokken actoren om een gezamenlijke analyse uit te voeren draagt dus bij tot gemiste kansen voor de programmering en de operationalisering van de nexus op nationaal niveau. Dit betekent dat duurzaamheid door de integratie van exit- of lokalisatiestrategieën - waar mogelijk - niet systematisch in overweging is genomen.

↑ Een familie vernieuwt hun UNHCR-certificaat in het UNHCR-opvangcentrum, Libanongebirge

Aanbevelingen

De aanbevelingen vereisen voldoende middelen voor DGD om de verschillende voorgestelde acties uit te voeren.

1. De **humanitaire strategie 2014 bijwerken** om de huidige prioriteiten van België in het kader van zijn internationale verbintenissen duidelijk te omschrijven, en de werkmethoden aanpassen met het oog op maximale efficiëntie en impact.
2. Programma- en projectfinanciering vervangen door een **meerjarige financieringswijze** op langere termijn voor langdurige, kwetsbare en vergeten humanitaire crisissituaties, die toegankelijk is voor zowel multilaterale als bilaterale partners.
3. Een **noodhulpmodaliteit** ontwikkelen dat België in staat stelt om - via de best geplaatste actoren - tijdig, doeltreffend en efficiënt te reageren in acute crisissituaties,

als aanvulling op de reguliere steun van België aan flexibele fondsen.

4. Verdere versterking van **strategische partnerschappen** en minder zware subsidiemechanismen die de verantwoordelijkheid voor het leveren van resultaten bij de partner leggen.
5. In partnerlanden van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking werken aan **gezamenlijke resultaten en benaderingen** bij de planning en programmering om samenhang en complementariteit te bevorderen.
6. De **organisatiestructuur, -processen en -capaciteit** herzien om de efficiëntie en doeltreffendheid van het humanitaire engagement van België te versterken en een meer lerende organisatie te worden.
7. Het profiel van België als **significante humanitaire donor** versterken.

© ICRC

↑ Het ICRC en de Nationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen in DR Congo

Antwoord van DGD

De Belgische humanitaire strategie heeft nood aan een regelmatige actualisering gezien de snelle evolutie van de humanitaire sector. Aangezien de huidige humanitaire strategie van 2014 dateert, is deze evaluatie uitgevoerd op verzoek van en met actieve deelname van DGD.

DGD aanvaardt de aanbevelingen grotendeels. DGD zal zijn humanitaire strategie actualiseren overeenkomstig de bevindingen en aanbevelingen van internationale fora en goede praktijken in de sector om de Belgische prioriteiten duidelijk te omschrijven overeenkomstig zijn internationale verbintenissen en om zijn doeltreffendheid en impact te maximaliseren. Elk actiepunt zal tijdig opgevolgd worden.

In de evaluatie wordt aanbevolen de programma- en projectfinancieringsmodaliteiten te vervangen door een meerjarige, aan langdurige humanitaire crisissen aangepaste modaliteit. Maar DGD zal in de plaats daarvan de mogelijkheid onderzoeken om de twee bestaande modaliteiten te behouden. De reflectie zal gericht zijn op de mogelijkheid om programma's aan te passen, onder meer door ze te verlengen en projecten met een beperkt budget te behouden om de financiering van innovatieve humanitaire projecten en/of met een duidelijke toegevoegde waarde voor België mogelijk te maken.

De aanbeveling om een flexibel noodhulpfonds op te richten wordt niet overgenomen door DGD, die de meerwaarde van een dergelijk Belgisch fonds in het bestaande internationale humanitaire systeem niet inziet. België zal zich financieel blijven inzetten voor de bestaande flexibele humanitaire fondsen en via core funding van internationale organisaties die beter geplaatst zijn om snel te reageren. DGD zal ook de mogelijkheden onderzoeken om meer flexibiliteit in te bouwen in de financiering van bilaterale programma's.

Het probleem van het personeelsgebrek in verhouding tot de werklust die de uitvoering van de Belgische humanitaire strategie met zich meebrengt, is bij de administratie bekend. DGD zal de mogelijkheden onderzoeken om de processen te stroomlijnen, de administratieve lasten en de rapportage te verminderen door een pragmatische en realistische aanpak binnen het bestaande rechtskader en de beschikbare middelen. Deze stroomlijning zal het mogelijk maken meer te investeren in de ontwikkeling en opvolging van strategische partnerschappen met de humanitaire partners van België en in de strategische profilering van België als humanitaire donor, parallel met versterkte communicatie-inspanningen.

De aanbevelingen rond het opstellen van nexus-richtlijnen of *joint frameworks* gaan verder dan de humanitaire strategie alleen. Deze aanbevelingen zullen binnen DGD het onderwerp zijn van discussies.

Ten slotte zal de integratie van de humanitaire acties van België in de communicatiestrategie van DGD worden onderzocht zonder dat deze wordt geïnstrumentaliseerd en dus de primaire doelstelling van de Belgische humanitaire hulp blijft behouden, namelijk het redden van levens overeenkomstig de humanitaire principes.

© Enabel/Rosalie Colfs

LUIK 2 LANDENSTRATEGIEËN

BINNEN HET EERSTE BEHEERSCONTRACT VAN ENABEL

Inleiding

Het eerste beheerscontract tussen het Belgisch Ontwikkelingsagentschap Enabel en de Belgische Federale Staat werd onderhandeld en besloten in 2017, en liep van 2018 tot eind 2022.

Dit beheerscontract verleende Enabel extra flexibiliteit en nieuwe bevoegdheden, waaronder de uitwerking van een landenstrategie voor elk partnerland van de Belgische gouvernementele samenwerking. Met het oog op de vernieuwing van het beheerscontract voor de komende vijf jaar werd een evaluatie uitgevoerd met focus op de 'landenstrategieën' binnen het eerste beheerscontract. Deze evaluatie was ook voorzien in de bepalingen van het beheerscontract.

De landenstrategieën zijn een centraal document in de programmeringscyclus van de gouvernementele ontwikkelingsamenwerking. Ze leggen de strategische keuzes en prioritaire sectoren vast voor de Belgische gouvernementele samenwerking. Hoewel ook humanitaire hulp gefinancierd wordt met ontwikkelingsgeld komt dit niet in de landenstrategieën aan bod¹.

Landenstrategieën volgen op de instructiebrief, die de grote strategische oriëntaties uiteenzet en gaan vooraf aan de landenportefeuille, die de operationele toepassing mogelijk maakt. De instructiebrief wordt opgesteld door de diplomatieke posten en gevalideerd door de Minister van Ontwikkelingssamenwerking, terwijl de landenportefeuille wordt uitgewerkt door Enabel.

1. Deze vaststelling wordt ook gemaakt in de evaluatie van de Belgische strategie voor humanitaire hulp, zie Luik 1.

Scope

Het doel van de evaluatie bestond erin om lessen te trekken en aanbevelingen te formuleren voor toekomstige programmeringscycli. Twee benaderingen vormden de leidraad van deze evaluatie. Enerzijds een beleidsbenadering met analyse van de inhoud van de landenstrategieën en anderzijds een procesbenadering met analyse van de totstandkoming van de landenstrategieën.

De evaluatie richtte zich in hoofdzaak op de landenstrategieën van Benin en Rwanda, daar deze de eerste landenstrategieën waren die volledig onderhandeld werden binnen het kader van het eerste beheerscontract. De evaluatie ging ook in op specifieke elementen van de landenstrategieën in Senegal en Burkina Faso, waar de onderhandelingen gedeeltelijk in het kader van dit eerste beheerscontract gevoerd zijn. In Senegal werd de afstemming met lokale prioriteiten onderzocht via de thematische casestudy van het agropole-project. In Burkina Faso werd een analyse gemaakt van de wijziging van de landenportefeuille. De evaluatie betrof de periode van 2017 tot juni 2022 en spitste zich toe op alle gouvernementele actoren. Vanuit een holistisch perspectief werden ook actoren van de niet-gouvernementele samenwerking (ANGS) meegenomen in de bredere scope van de evaluatie.

Bevindingen

Coherentie met Belgische prioriteiten

De landenstrategieën zijn relatief coherent met de (sectoriële)prioriteiten, zoals deze voor de gouvernementele samenwerking zijn vastgelegd in de Belgische Ontwikkelingssamenwet van 19 maart 2013. De prioritairere interventiedomeinen in Benin en Rwanda omvatten deze prioriteiten, namelijk gezondheidszorg, landbouw en infrastructuur (havens).

Door beleidsverschuivingen werden de goede punten uit vorige programma's slechts deels benut. Zo werd in Benin gekozen om hulp voor de landbouwsector te concentreren op de ananassector, wat een breuk vormde met het verleden en inging tegen het technische advies van Enabel.

Een aantal opportuniteiten werden gemist om comparatieve voordelen te benutten. Zo werden de activiteiten in de geestelijke gezondheidszorg in Rwanda niet voortgezet, ondanks de aanwezigheid van de nodige Belgische expertise in deze sector als enige donor in het land. Er zijn ook goede praktijken van kapitalisatie die voorafgaan aan de uitwerking van strategieën. Er is bijvoorbeeld het uitgebreide voorbereidende werk van Enabel dat de meest relevante oriëntaties identificeert in overeenstemming met de comparatieve voordelen van de samenwerking.

Prioriteiten en behoeften partnerlanden

De landenstrategieën spelen in op de behoeften van de partnerlanden en de interventies komen tegemoet aan reële ontwikkelingsbehoeften. Op vraag van Benin werd een project ter ondersteuning van de politie in Benin toegevoegd aan de portefeuille. Dit gebeurde evenwel in een later stadium, namelijk na de ontwikkeling van de landenstrategie.

Hoewel de landenstrategieën afgestemd zijn op het strategisch ontwikkelingskader van de partnerlanden, houden ze soms slechts deels rekening met de prioriteiten die zijn vastgelegd door de nationale autoriteiten. Een aandachtspunt blijft het rekening houden met de eindbegunstigden, waaronder kwetsbare groepen, en transversale thema's. Sommige thema's (zoals D4D) lijken duidelijker geïdentificeerd en geoperationaliseerd dan andere. Een voorbeeld is gender, dat in strategische documenten een flagship thema is, maar in praktijk eerder dunnetjes uitvalt.

↑ Deze rekruteringscampagne maakt deel uit van project ter ondersteuning van de operationalisering van de republikeinse politie in Benin

Ongelijkmatige dialoog met lokale (nationale) autoriteiten

Het ontbreken van formeel overleg met lokale autoriteiten om de landenstrategie te formuleren, wordt door de terreinactoren gezien als potentieel schadelijk. Dit ondermijnt de duurzaamheid van de samenwerking, hoewel in de praktijk wel inspanningen gedaan werden om dit te verhelpen. Er waren informele contacten tussen de Belgische actoren en nationale overheden, en er werden met hen strategische documenten in aangepaste vorm gedeeld.

Het vertrouwen met nationale autoriteiten werd echter hersteld tijdens de uitvoering van de landstrategieën. In Benin en Rwanda was er een participatieve dialoog van grote kwaliteit op alle strategische en technische niveaus. In Senegal prezen lokale gesprekpartners de flexibiliteit en dialoog met de Belgische samenwerking rond het project voor de ontwikkeling van de agropole. Het doel van deze agro-industrieën is om de toegevoegde waarde van landbouwproducten te verhogen en de afhankelijkheid van de invoer van agrovoedingsproducten te verminderen door middel van een duurzame en inclusieve industrialisatie.

↑ Bijdragen tot inclusieve en duurzame sociaaleconomische ontwikkeling in de regio Sine-Saloum, Senegal

Team Belgium en Team Europe

Een 'Team Belgium'-aanpak, de samenwerking tussen de Belgische ontwikkelingsactoren, heeft in alle landen vrij goed gefunctioneerd en resulteerde in een hechte band tussen de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD) en Enabel. De landenstrategieën werden in nauw overleg tussen de diplomatieke posten en Enabel op een vlotte en constructieve manier ontwikkeld. Ook werd een bredere geïntegreerde aanpak - met inbegrip van ANGS en de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO) - nagestreefd tijdens de fase van de formulering van de landenstrategieën.

De 'Team Belgium'-dynamiek kende echter een wisselvallige operationalisering. Veel synergieën zijn afhankelijk van het statuut van de betrokkenen. Zo is er bijvoorbeeld het initiatiefrecht van ANGS en is de timing van de programmeringscycli niet altijd afgestemd op de verschillende actoren. BIO kent dan weer een andere manier van werken met een logica die meer gebaseerd is op financieringsmogelijkheden dan op strategie.

Tijdens de landenstudies werden goede praktijken opgetekend. Een voorbeeld is het project ter ondersteuning van de operationalisering van de Beninse politie, dat een kwalitatief partnerschap aantoont. Er is een goede samenwerking tussen de Beninse politie, de Belgische federale politie en de Belgische samenwerking tot stand gekomen.

In de samenwerking met Europese actoren is er goede wil tot onderlinge afstemming bij het opstellen van de landenstrategieën, maar de uitvoering ervan verschilt sterk van land tot land en van donor tot donor. Het stuit ook op meerdere beperkingen. De strategische cycli van de technische en de financiële partners zijn niet op elkaar afgestemd, een beperking die ook lijkt te gelden bij sommige Belgische ANGS.

Soms werd er wel overeenstemming gevonden. In Rwanda was dit via verschillende initiatieven van Team Europe, met een taakverdeling in de landbouwsector tussen de Belgische Ontwikkelingssamenwerking en het International Fund for Agricultural Development (IFAD) en met de aanwezigheid van een multidonorfonds in het bijzonder. In Senegal was dit met de Afrikaanse Ontwikkelingsbank en de Europese Investeringsbank in het kader van het agropole-project.

Mogelijkheden tot strategiewijzigingen

In het eerste beheerscontract werden verschillende mechanismen ingevoerd om de Belgische samenwerking in staat te stellen te reageren bij crisissen of onvoorziene omstandigheden in fragiele contexten. Deze werden bijvoorbeeld ingezet voor de gevolgen van de covidcrisis. Deze mechanismen werden concreet ingezet om op doeltreffende wijze tegemoet te komen aan bepaalde wensen van de partner of om rekening te houden met nieuwe behoeften, zoals gevolgen van de covidcrisis.

In de praktijk zijn deze heroriënteringsprocessen betrekkelijk stug, en soms houdt het in dat er teruggegrepen moet worden op de landenstrategie in plaats van de landenportefeuille eenvoudigweg te wijzigen. De flexibiliteit van de strategieën is evenwel verschillend van case tot case: redelijk bevredigend op het terrein in Rwanda en Senegal (aanpassingen van de portefeuilles), wisselvallig in Benin, en beperkt en gecompliceerd in Burkina Faso (5 aanpassingen in de uitvoering van de landenportefeuille).

Duurzaamheid en risico's

De duurzaamheid van landenstrategieën wordt aangemoedigd en ondersteund door onder meer capaciteitsopbouw in gesteunde interventies. De interventies beschikken over een gepast en consistent opvolgingskader. De integratie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) en Leave No One Behind is in de landenstrategieën ook toereikend.

Soms werden enkele beperkingen vastgesteld door beleidsverschuivingen en gedeeltelijke inachtneming van risico's, namelijk op het gebied van duurzaamheid en financiële afhankelijkheid van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.

↑ Steun aan de gezondheidssector: districtsziekenhuis Nyarugenge in Kigali, Rwanda

Dit was zo in Benin bij de financiering van thermische polsbandjes voor pasgeborenen en in Rwanda bij het onderhoud van de apparatuur in het regionaal ziekenhuis van Nyarugenge.

Meer in het algemeen werd niet altijd voldoende rekening gehouden met fragiele contexten², deels doordat het specifieke FRAME (Fragility, Resilience, Assessment, Management Exercise)-instrument wisselend geschikt bleek en te weinig gebruikt werd in het proces van de uitwerking van landenstrategieën en -portefeuilles.

Welke meerwaarde biedt de landenstrategie als document

De landenstrategie is een lang en gedetailleerd document waarvan de meerwaarde moet herbekeken worden in relatie tot de instructiebrief en de landenportefeuille in de programmeringscyclus. Bovendien blijft de landenstrategie onbekend bij de meeste actoren op het terrein, voor wie de landenportefeuille het enige referentiedocument blijft bij het bepalen van de oriëntaties en het opvolgen van de activiteiten en resultaten van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Ook vinden de actoren de vijfjarige duur vaak te kort en kan zijn holistische aanpak nog verbeteren.

2. De Dienst Bijzondere Evaluatie is momenteel bezig met een evaluatie van de Belgische fragiliteitsbenadering (Zie Luik 6: De voortgang van het programma).

Inefficiënties in het formuleringsproces

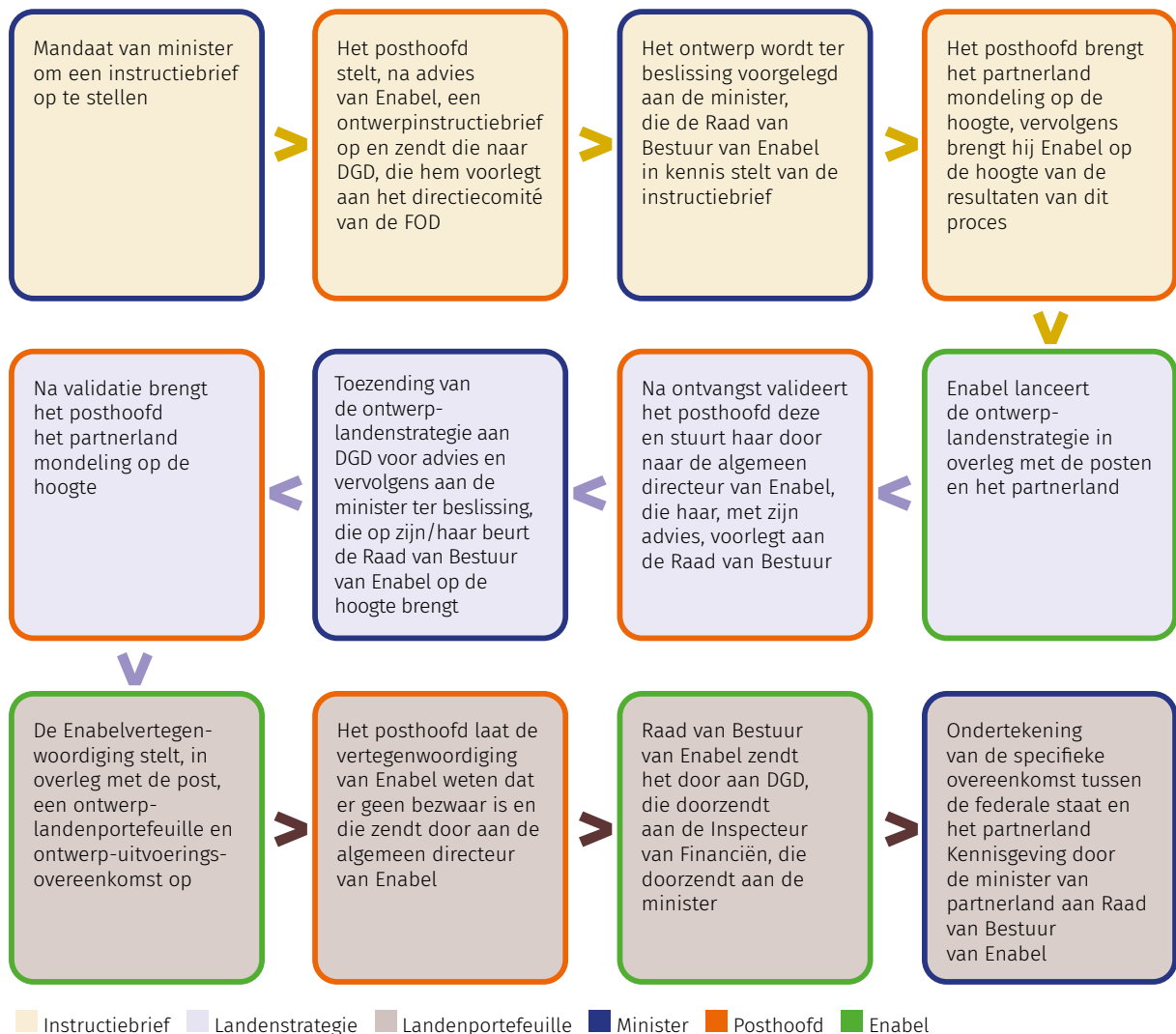
Er zijn in totaal 26 stappen: van het opstellen van de instructiebrief tot het valideren van de landenportefeuille. Dat algemene kader werd globaal gezien gerespecteerd.

De diverse documenten werden volgens de verwachtingen opgesteld en de termijnen gerespecteerd. Dit proces was evenwel inefficiënt door de verscheidenheid aan betrokken actoren en de vele stappen.

De validatiestappen duren lang, ze bleken onnauwkeurig, te talrijk en zorgen voor herhaling in het proces. Dit staat tegenover het feit dat er slechts 4 maanden tijd was om de landenstrategieën te ontwikkelen, inclusief

de validatieperiodes, wat de teams onder druk zette. Het tijdschema werd ook niet aangepast aan de realiteit op het terrein.

Het formuleringsproces van de landenstrategieën voor Benin en Rwanda leed onder het gebrek aan duidelijke instructies over het beheerscontract. Sindsdien werden richtlijnen uitgevaardigd om bepaalde punten van het beheerscontract te verhelderen. Een goede praktijk dat het proces van Benin en Rwanda kende, was dat er analyses uitgevoerd werden vóór de formuleringscycli werden aangevat, zonder dat het beheerscontract dit voorschrijft.

Aanbevelingen

1. Het **concept van landenstrategieën** herbekijken

- (I) Afzien van het document landenstrategieën en overwegen van
  - i) een door DGD ontwikkelde holistische multi-actoranalyse en beleidskader/nota, waarin verschillende vormen van samenwerking aan bod komen, naast loutere gouvernementele samenwerking
  - ii) een door Enabel ontwikkeld programma voor gouvernementele samenwerking, met daarbij ook een strategische component
- (II) Beter rekening houden met kwetsbare groepen, met de op mensenrechten gebaseerde aanpak van ontwikkelings-samenwerking en met het concept Leave No One Behind
- (III) Strategische en operationele monitoring van transversale thema's ondersteunen.

2. Het **programmeringsproces** in de partnerlanden verbeteren en versoepelen

- (I) De doelstellingen van de verschillende fasen en documenten van de programmeringscyclus verduidelijken
- (II) Vereenvoudigen van het aantal stappen, expliciteren en inkorten van de validatietermijnen en bekrachtigen van het beginsel van standaardvalidering op gedecentraliseerd niveau door het Gemengd Comité van Paritair Overleg voor beslissingen zoals deze omtrent reallocatie
- (III) Zorgen voor een meer iteratieve/modulaire en flexibele cyclus
- (IV) De duur van de formulering differentiëren naar gelang de lokale realiteiten
- (V) Systematisch voorzien in aanvullende budgetten die kunnen worden geactiveerd in geval van overmacht/crisissen.

3. **Ownership van de partnerlanden** over de toekomstige strategische documenten versterken

- (I) De nationale overheden meer systematisch en formeel betrekken

tijdens een transparant, inclusief partnerschapsproces

- (II) Strategische documenten openbaar maken en deze gebruiken als middel voor communicatie, leren en lokale dialoog
- (III) Nieuwe richtlijnen opstellen voor het uitwerken en verspreiden van nieuwe, beknopte en heldere strategische documenten.

4. De inspanningen tot overeenstemming binnen **Team Belgium** en daarbuiten opdrijven en meer **complementariteit tussen de interventiekanalen** verwezenlijken

- (I) Transparant en inclusief overleg met de verschillende stakeholders systematiseren, zowel in het kader van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking als daarbuiten (met daarbij ook sterkere inspanning om overeen te stemmen, voornamelijk met de Europese Unie)
- (II) Een sterk politiek draagvlak voor kaderovereenkomsten vanuit Brussel bevorderen (bv. tussen FOD's), die vervolgens concreet op het terrein worden uitgevoerd.

5. Sterker rekening houden met **risicofactoren en voorwaarden voor duurzaamheid**

- (I) Systematisering van kapitalisatie of eindevaluatie versterken aan het einde van de uitvoering van strategische landendocumenten
- (II) Globale denkoefeningen aangaan over het beleid van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking inzake het aanvaarden/nemen van risico's en over haar ambities op het vlak van duurzaamheid
- (III) Het FRAME-instrument op een meer systematische, besluitvormende, gedifferentieerde (naar gelang de context) manier gebruiken. Dit ook vroeg in de cyclus en tijdens de tussentijdse evaluatie van het programma. Daarbij de didactische inspanningen voor een goede toe-eigening versterken.

Antwoord van DGD

DGD gaat akkoord met een deel van de aanbevelingen, enkele aanbevelingen vergen een genuanceerd antwoord. DGD werkt actief aan de uitvoering van een aantal verbeteringen. De nood aan sterkere betrokkenheid en ownership van het partnerland is ook voor DGD een belangrijke bekommernis. Dit wordt ondertussen al deels opgevangen in het nieuwe beheerscontract met Enabel en zal verder vertaald worden in instructies.

Waar het Team België betreft, gaan de belangrijkste antwoorden over meer en beter overleg tussen de verschillende betrokkenen, enerzijds DGD (hoofdzetel en posten) en Enabel, maar anderzijds ook beleidscel, betreffende partnerlanden en andere actoren. Dit blijft een continu aandachtspunt, waarbij de verantwoordelijkheden en bevoegdheden nog duidelijker afgebakend moeten worden. De Minister, via DGD en de FOD Buitenlandse Zaken in ruimere zin, blijft immers verantwoordelijk voor de afbakening van de beleidsruimte en -focus voor de programma's en de beoordeling van de interne en externe coherentie, complementariteit en synergieën. Dit geldt bij uitbreiding ook voor de aanbeveling omtrent risicobeheer en duurzaamheid, waarvoor de Minister, geadviseerd door de administratie, de ambities en limieten dient te bepalen. De leerprocessen in dit verband worden ondertussen bij DGD, in samenspraak met Enabel (strategic learning), versterkt.

Enkele aanbevelingen bevatten ook aspecten rond de relatie tussen Enabel, de Belgische Staat en de partnerlanden, die deze evaluatie deels overstijgen. De evaluatie voorziet niet altijd voldoende feitelijke evaluatiegegevens voor deze specifieke aanbevelingen. Voor het programmeringsproces werden verbeteringen aangebracht in het nieuwe beheerscontract en deze zullen verder opgevolgd en aangepast worden op basis van de toepassing in de praktijk. Ze betreffen niet enkel de verantwoordelijkheid van DGD, de administratie moedigt ook Enabel aan om de interne procedures te vereenvoudigen.

De aanbevelingen in verband met een 'nieuw concept' voor de landenstrategieën vergen verder overleg, ook met de beleidscel en binnen de FOD Buitenlandse Zaken. DGD test intern een iteratief proces uit van globalere 'oriëntatienota's' voor de partnerlanden. Deze nota's geven richting aan alle actoren en instrumenten en beantwoorden ook aan aanbevelingen van de OESO-DAC peer review van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Dit overstijgt de landenstrategieën ontwikkeld door Enabel, die binnen de ruimere oriëntaties voor een land en de ruimere beleidscontext van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, een plaats moeten krijgen. Dit is een iteratief proces dat pas op langere termijn zijn beslag kan krijgen. DGD zal hier ook verder in investeren, mede in het kader van andere processen (global approach, Europese strategieën, ...).

↑ Ondersteuning van de ontwikkeling van inclusief en duurzaam ondernemerschap in Burkina Faso

Antwoord van Enabel

Enabel is het eens met het geheel van aanbevelingen. Veel elementen, waaronder de herziening van het concept van de landenstrategieën, werden geïntegreerd in het tweede beheerscontract tussen Enabel en de Belgische Staat. Meer in het bijzonder is het streven naar continuïteit en duurzame impact altijd aanwezig in de acties van Enabel. Dit principe zal worden toegepast in de adviesnota's voor het opstellen van instructiebrieven en in de samenwerkingsprogramma's overeenkomstig de beleidsbeslissingen. Bovendien zal het in rekening brengen van kwetsbare groepen, de op mensenrechten gebaseerde aanpak en de Leave No One Behind-aanpak nog sterker toegepast worden.

Verschillende sub-aanbevelingen met betrekking tot het programmeringsproces werden opgenomen in (de besprekingen over) het tweede beheerscontract. Bijvoorbeeld de stroomlijning van de programmeringscyclus (inclusief vereenvoudiging van de validatiestappen) en een grotere aandacht voor de complementariteit van strategische documenten. Dit zal concreet gemaakt worden in gezamenlijke Enabel-DGD-instructies. Niet alle elementen zijn echter als zodanig opgenomen. Zo kan tijdens de uitvoering rekening gehouden worden met de aanbeveling om meer iteratieve en modulaire cycli te hanteren dankzij tussentijdse analyses en aanpassingsflexibiliteit. Telkens nieuwe oriëntaties of actieterreinen worden overwogen, kunnen de bestaansredenen ervan en de geldigheid van de Belgische samenwerkingsactie worden herbekeken.

De dialoog met het partnerland tijdens de voorbereiding van strategische landendocumenten is in het tweede beheerscontract aanzienlijk versterkt om het ownership van de partner te verhogen. Eén van de acties die zal uitgevoerd worden, is het systematiseren van een gezamenlijke bespreking tussen de posten/Enabel en de autoriteiten van het partnerland vóór het begin van een nieuwe cyclus. Deze discussie zal de hiërarchie van prioriteiten en domeinen waarop het partnerland verwacht dat de Belgische samenwerking zich positioneert, vaststellen.

In het kader van het tweede beheerscontract is het ook de bedoeling het samenwerkingsprogramma toe te voegen aan de specifieke overeenkomst tussen de Belgische Staat en het partnerland om transparantie te waarborgen. Deze transparantie is essentieel om een vertrouwensrelatie tussen de actoren tot stand te brengen en de taakverdeling en dus het collectieve effect van de acties van alle partners te optimaliseren. Naast het beschikbaar stellen van documenten is het belangrijk dat de documenten strategisch zijn en dus voldoende gericht, beknopt en begrijpelijk voor verschillende doelgroepen. Enabel verbindt zich ertoe de omvang en strategische inhoud van de documenten duidelijk vast te stellen, zoals bepaald in het tweede beheerscontract.

Enabel sluit aan bij de logica van het zoeken naar synergieën en complementariteit en past deze in de meeste situaties al toe. Deze aanbeveling, die tot doel heeft de inspanningen op het gebied van onderlinge overeenstemming (Team België en daarbuiten) en complementariteit tussen de interventiekanalen te versterken, betreft alle betrokken actoren, alsook DGD voor haar rol bij het bijeenbrengen van de Belgische actoren. Enabel ondersteunt het perspectief van actieve deelname aan de uitwisseling van ervaringen en standpunten over strategische kwesties van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, zowel op het terrein als in België.

De systematisering van het gebruik van het FRAME-instrument is al aan de gang om risicofactoren en duurzaamheidsvoorwaarden in rekening te brengen. Een reflectie met de verschillende actoren van de Belgische samenwerking over de ambities en de aanpak van duurzaamheidsevaluatie in fragiele contexten zou inderdaad zeer nuttig zijn. Daarnaast stelt Enabel voor om de in 2022 met DGD gestarte gezamenlijke strategische leergroep verder te zetten en te ondersteunen.

IMPACTEVALUATIE

VAN VIJF INTERVENTIES VAN DE NIET-GOUVERNEMENTELE SAMENWERKING

Inleiding

Sinds 2017 hebben de Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking (DBE), de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD), ngo-federatie, ACODEV en Fiabel de impactevaluaties van vijf verschillende interventies van de niet-gouvernementele samenwerking (programma 2017-2021) gezamenlijk beheerd en medegefinancierd. Drie programma's werden uitgevoerd in partnerlanden en de twee andere, die betrekking hadden op wereldburgerschapeducatie, werden uitgevoerd in België. Een belangrijke doelstelling was de impact van elk van deze programma's te meten en het rigoreus aantonen in welke mate de interventie heeft bijgedragen tot de effectieve veranderingen. In dit hoofdstuk geven we telkens de voornaamste conclusies per evaluatie weer.

↑ De vijf interventies van de niet-gouvernementele samenwerking

Vijf impactevaluaties

Bevordering van de participatie van vrouwen in vakbonden in de textielsector

ISVI is het instituut voor internationale vakbondssamenwerking ondersteund door ABVV (Algemeen Belgisch Vakverbond). ISVI werkte samen met drie Indonesische textielvakbonden en één internationale vakbond die instond voor de lokale coördinatie van de interventie. Het doel van het programma was de capaciteit van deze drie Indonesische vakbonden (waaronder SPN) te versterken om betere arbeidsvoorwaarden op sector- en bedrijfsniveau te bereiken. Een belangrijk onderdeel van het programma was gericht op de rol van de werkomgeving van vrouwen, hun specifieke behoeften op het gebied van arbeidsomstandigheden en de rol van vrouwen binnen de vakbondsorganisaties.

- ISVI heeft de vertegenwoordiging en het leiderschap van vrouwen binnen de vakbonden verbeterd, maar het veranderen van traditionele overtuigingen en contextuele factoren blijft een uitdaging.
- Vrouwen maken vaker gebruik van de hulp van de vakbonden.
- ISVI verbeterde het begrip van gendergelijkheid en gendermainstreaming.
- Acties op fabrieksniveau hebben meer impact op de betrokkenheid van vrouwen bij vakbonden en hun gebruik van vakbonden dan acties van vakbonden op regionaal of nationaal niveau.
- Ook buiten de vakbonden en de fabrieken werden effecten op gendergelijkheid en gendermainstreaming waargenomen.

Ondersteuning van vrouwelijk ondernemerschap

Het doel van het Min Ajliki 2.0 programma, uitgevoerd door APEFE in samenwerking met lokale partners, was het ondersteunen van vrouwelijk ondernemerschap in Marokko. Min Ajliki biedt voornamelijk capaciteitsversterking op het gebied van de ontwikkeling van zakelijke en soft skills. Van het programma werd verwacht dat het via opleidingen zou zorgen voor een duurzame verbetering van de persoonlijke, sociale en economische situatie van de vrouwen.

↑ Min Ajliki ondersteunt het ondernemerschap van vrouwen in Marokko

- Min Ajliki droeg bij tot een mentaliteitsverandering en versterkte het zelfvertrouwen van vrouwen. Ook veranderde de perceptie van gendergelijkheid voor vrouwen en mannen positief.
- Min Ajliki vergrootte de kennis en capaciteiten van vrouwen in het bedrijfsleven en hielp hen een professioneel en sociaal netwerk te ontwikkelen. Deze impact was minder belangrijk voor vrouwen met verder gevorderde ondernemersprojecten.
- Er zijn bij vrouwen nog moeilijkheden om hun kennis in praktijk te brengen: gedragsverandering kost tijd.
- Min Ajliki leidde ertoe dat, ondanks de gevolgen van de covidpandemie, er meer ondernemingen opgericht, in stand gehouden en geformaliseerd werden.
- De steun van mannen en de omgeving van vrouwen, en bevorderlijke instellingen, zijn cruciale factoren voor het succes van vrouwelijke ondernemers.

- Min Ajliki droeg bij tot het behoud en/of de verhoging van het economisch welzijn. Dankzij het programma bleken de meest kwetsbare vrouwen tijdens de covidpandemie beter bestand tegen deze socio-economische schok.
- Het hebben van een onderneming heeft een directe impact op de empowerment en het welzijn van de meeste vrouwen.
- Min Ajliki droeg bij tot de verbetering van de empowerment en het algemene welzijn van vrouwen, namelijk van degenen die vóór het programma kwetsbaarder waren. Maar ook de empowerment van vrouwen die geen onderneming hebben werd verbeterd.

Verbetering van het leven van de meest kwetsbare landbouwers door multidimensionale steun

Het LIVE-project, uitgevoerd door ADA-APROJUMAP, bood multidimensionale steun aan ongeveer 1.200 kwetsbare huishoudens op het platteland in het zuiden van Rwanda om hen uit extreme armoede te halen. LIVE streeft ernaar een impact te hebben op verschillende socio-economische dimensies van verschillende soorten landbouwers (uiterst kwetsbare landbouwers, minder kwetsbare landbouwers en niet-ondersteunde landbouwers), en wil een duurzamere omgeving creëren.

- De multidimensionale aanpak van LIVE was relevant voor het bereiken van een duurzame impact om verschillende soorten kwetsbare landbouwers te helpen.
- LIVE had een brede en aanzienlijke impact op de voedselzekerheid, de economische situatie, de weerbaarheid en het welzijn van uiterst kwetsbare landbouwers.
- Ook minder kwetsbare landbouwers ondervonden een positieve impact dankzij de gevolgde opleidingen, al was die kleiner dan bij de uiterst kwetsbaren.
- Niet-ondersteunde landbouwers pasten, aangemoedigd door LIVE, een aantal praktijken toe en ervoeren een aantal belangrijke veranderingen in hun welzijn en in bodembehoud.

- LIVE bevorderde de sociale integratie van kwetsbare gezinnen en leidde tot meer solidariteit binnen de gemeenschap.
- LIVE droeg bij tot de invoering van verantwoorde milieupraktijken in de gesteunde gemeenschappen en had een aanzienlijke impact op bodembehoud.
- LIVE bevorderde gendergelijkheid en empowerment van vrouwen binnen huishoudens en gemeenschappen.
- De waargenomen veranderingen zijn over het algemeen duurzaam en de outreach kan in de toekomst voortgezet worden.
- De begunstigden van LIVE hebben relatief gezien minder geleden onder de covidcrisis.

Youth Engagement rond een mondiale rechtenbenadering

Het project 'Youth Engagement' is een gezamenlijk initiatief van Solidagro, KIYO en Viva Salud (het 'consortium') op het gebied van wereldburgerschapeducatie. Dit project heeft tot doel jongeren meer bewust te maken van en meer te betrekken bij de mondiale rechtenbenadering (kinderrechten, het recht op gezondheid en het recht op voedsel). Deze op mensenrechten gebaseerde aanpak is gebaseerd op het Leave No One Behind-principe in de Agenda voor Duurzame Ontwikkeling 2030. De doelgroep bestond uit tieners (15+) en jongvolwassenen buiten de schoolcontext, in alle Belgische regio's.

↑ Tijdens de 20km door Brussel zamelden lopers sponsorgeld in voor de werking van Viva Salud

- Het consortium slaagde erin zijn sociale basis te behouden en zelfs enigszins uit te breiden.
- Het consortium versterkte de kennis en vaardigheden inzake een mondiale rechtenbenadering bij de leden van zijn sociale basis.
- Om zich te kunnen engageren moeten jongeren goed weten wat 'engagement' betekent.
- Betrokkenheid van jongeren werd beïnvloed door een veelheid van motivaties en contextuele factoren.
- Passende communicatiekanalen en gerichte boodschappen/acties hebben het bereik vergroot en de betrokkenheid gestimuleerd.
- Persoonlijke relaties en erkenning waren belangrijke motiverende factoren.

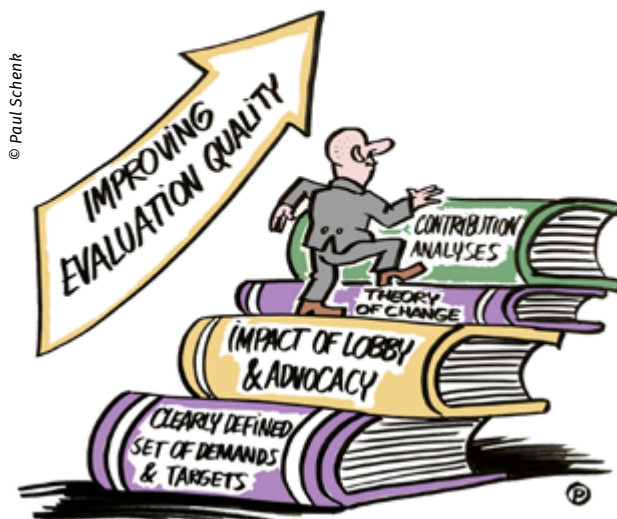
Lobbyen en advocacy voor klimaatrechtvaardigheid

De Belgische Klimaatcoalitie is een coalitie van maatschappelijke organisaties met meer dan 90 leden. Binnen de Klimaatcoalitie werd een politieke werkgroep opgericht die de beleidsbeïnvloeding aanstuurt. De coördinatie van de politieke werkgroep wordt gefinancierd door de minister van Ontwikkelingssamenwerking en was het onderwerp van de evaluatie. De Klimaatcoalitie wou de Belgische politieke beleidsmakers ertoe aanzetten een ambitieus Belgisch klimaatbeleid te ontwikkelen, een ambitieus Europees klimaatbeleid te ondersteunen en zich ten volle in te zetten voor de uitvoering van het Akkoord van Parijs. De beleidsbeïnvloedingsstrategie van de coalitie wordt gekenmerkt door een combinatie van mobilisatie, advocacy, adviesondersteuning en formeel en informeel lobbyen.

- De Klimaatcoalitie is erin geslaagd een aantal onderwerpen op de politieke agenda te zetten.
- Het klimaatdiscours in België is geëvolueerd, maar leidt er niet toe dat België een ambitieus standpunt inneemt in de Europese en internationale debatten over het klimaatbeleid.
- Er is enig succes geboekt met betrekking tot de positie van België tijdens COP-vergaderingen.
- Interne coördinatie en capaciteitsopbouw versterkten de invloed, de geloofwaardigheid en de capaciteit van de Klimaatcoalitie en haar leden, maar het ontbreekt aan voldoende middelen.
- De beschikbare middelen zijn ontoereikend om de interne communicatie te versterken, de interne kennisuitwisseling en deskundigheidsbevordering te vergroten en te investeren in lobbyen en advocacy op Europees/internationaal niveau.

Een (interactieve) brochure over de vijf impactevaluaties is beschikbaar op: <https://diplomatie.belgium.be/nl/beleid/de-dienst-bijzondere-evaluatie/evaluaties/gezamenlijke-evaluaties>

LESSONS LEARNED

Leerevent impactevaluaties

Op 19 januari 2023 vond in Brussel het leerevenement over de vijf impactevaluaties plaats. 120 actoren van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking namen ter plaatse en online deel: DGD, het kabinet van de minister van Ontwikkelingssamenwerking, actoren van de niet-gouvernementele samenwerking, (internationale) partnerorganisaties en evaluatoren. Thematische lessen en methodologisch leren over monitoring en evaluatie kwamen aan bod tijdens interessante panels, pitches en discussies.

De geleerde lessen van deze impactevaluaties zullen niet alleen helpen om de huidige interventies te verbeteren, maar ook waardevolle inzichten bieden voor de toekomst. Door deze lessen te integreren in monitoring- en evaluatieprocessen, kan de M&E-capaciteit van de sector versterkt worden. Ook helpen ze om een evaluatiemindset met het juiste evenwicht tussen leren en verantwoording aan te moedigen en methodologische innovaties te bevorderen. Een belangrijke toekomstige actie zou zijn om een strategie te definiëren die 'evidence based' evaluaties ondersteunt. Door criteria te bepalen om interventies te selecteren waarvoor een impactevaluatie geschikt zou zijn, reflectie over de definitie van impact te ondersteunen en de juiste drijfveren voor impactevaluaties te bepalen, zal er bijdragen worden aan het verbeteren van de kwaliteit en relevantie van toekomstige evaluaties.

Het criterium impact is één van de zes evaluatiecriteria van de Commissie voor Ontwikkelingsbijstand (DAC) van de OESO.

Impact: Welk verschil maakt de interventie?

De mate waarin de interventie heeft geleid, of wordt verwacht te leiden, tot substantiële, positieve of negatieve, bedoelde of onbedoelde effecten op een hoger niveau.

LUIK 4 ONDERSTEUNING AAN ANDERE EVALUATIES

Evaluatie van BIO naar het verminderen van ongelijkheid

In haar jaarlijkse evaluatie koos BIO in 2022 voor 'verminderen van ongelijkheid' als evaluatiethema. Zoals bepaald in het beheerscontract van BIO volgt de Dienst Bijzondere Evaluatie deze jaarlijkse evaluaties mee op vanuit de stuurgroep.

Aan het verminderen van ongelijkheid in en tussen landen, Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling 10 (SDG 10), kunnen Development Finance Institutions (DFI's) zoals BIO bijdragen door te investeren in de minst ontwikkelde en fragiele landen en door het ondersteunen van inclusief ondernemerschap. SGD 10 is een van de SDG's die prioriteit krijgt in de veranderingstheorie en investeringsstrategie van BIO, maar deze prioriteit wordt onvoldoende geoperationaliseerd. BIO wordt aangemoedigd om haar rol en ambities betreffende het verminderen van ongelijkheid duidelijker te bepalen en er concrete doelstellingen aan te koppelen.

Bij de identificering en selectie van klanten is de bijdrage aan dit objectief geen expliciet criterium, al gaat er impliciet wel aandacht naartoe door het in rekening brengen van milieu- en sociale aspecten. Het belang dat BIO hecht aan ongelijkheid zou zich moeten vertalen in een meer tastbare investeringsguidance op vlak van geografische concentratie (inkomensniveau van de landen) en inclusief ondernemerschap. Op dit moment investeert BIO wel zo'n derde van haar hele portefeuille in de minst ontwikkelde en fragiele landen, hetgeen relatief hoog is in vergelijking met andere DFI's.

In de opvolging en impactmeting van ongelijkheid kampt BIO met enkele uitdagingen. Ongelijkheid wordt impliciet opgevolgd op projectniveau via de monitoring van milieu en sociale standaarden, waarbij BIO sterk afhankelijk is van de zelfrapportage

van haar klanten en enkel een impactmonitoring uitvoert op portfolioniveau en niet op niveau van de klant. Meer expliciete impactindicatoren rond het verminderen van ongelijkheid kunnen hier soelaas bieden.

BIO zou effectiever op ongelijkheid kunnen inzetten door meer gebruik te maken van zogenaamde 'code 5' investeringen om meer te investeren in minder ontwikkelde landen en bedrijven, omdat ze toelaten kleinere bedragen te investeren met lagere winstdoelstellingen. BIO ambieert op deze manier 50 miljoen euro te investeren tussen 2019 en 2023, waarvan 33,7 miljoen euro werd vastgelegd tegen eind 2021. Op dit moment worden 'code 5' investeringen echter niet formeel aangemoedigd binnen BIO.

Door een beperkte lokale aanwezigheid is het voor BIO niet gemakkelijk om directe investeringen op vlak van SDG 10 op te volgen. Om hieraan tegemoet te komen, zou BIO kunnen overwegen om meer te investeren in fondsen die wel een specifieke focus op inclusieve ondernemingen hebben. Bij evaluatie van de klanten bleek dat er relatief weinig bewustzijn bestond rond het verlagen van ongelijkheid en het thema komt ook niet expliciet aan bod tijdens overleg tussen BIO en haar klanten. De bijdrage aan SDG 10 zou meer aandacht moeten krijgen in de relatie tussen BIO en haar klanten.

Deze jaarlijkse evaluatie leverde een relevant en nuttig evaluatierapport op waar BIO veel uit kan leren. Het budget dat uitgetrokken wordt voor de evaluatie is evenwel relatief beperkt, waardoor er weinig ruimte is voor een doorgedreven analyse van de resultaten die BIO en haar klanten behalen. Het rapport is sterk op vlak van strategische bevindingen en aanbevelingen voor BIO, maar eerder summier op vlak van evaluatieve bevindingen over de werkelijke resultaten die op het terrein behaald worden.

Enabel's evaluatie naar TVET en tewerkstelling

Enabel voerde een strategische evaluatie uit naar interventies die zich richten op TVET (Technical and Vocational Education and Training) voor tewerkstelling. De Dienst Bijzondere Evaluatie volgde deze evaluatie op als externe actor in het begeleidingscomité en reikte elementen aan voor input en kwaliteitscontrole.

De evaluatie richtte zich op 28 interventies in 12 landen in de periode 2015 tot 2020. Vijf landen werden in detail bestudeerd via terreinbezoeken (DR Congo, Guinee, Marokko, Oeganda) of interviews op afstand (Palestina). De performance van Enabel werd op transversale wijze onderzocht op vlak van gender, hulp aan kwetsbare groepen, digitalisering, monitoring en evaluatie (M&E).

De resultaten van Enabel werden onderzocht met het oog op de kwaliteit van de gegeven educatie en training, alsook met een focus op de tewerkstelling van zij die de training volgden. De evaluatoren gaven aan dat op het terrein te weinig elementen voorhanden waren om te onderzoeken of TVET-projecten hebben geleid tot waardig werk. De evaluatoren benadrukten ook het belang van de afgifte van certificaten voor de gevolgde trainingen, zodat begunstigen erkenning voor hun leerresultaten krijgen van huidige of toekomstige werkgevers.

Zes aanbevelingen worden in het eindrapport opgelijst:

- Bevorder sociale innovatie en kwaliteitsdoelstellingen, ga door met de paradigmaverschuiving van werkgelegenheid 'at all costs' naar toegang tot kwaliteitsvol en waardig werk.
- Versterk ontbrekende hefboomen om de SDG's te helpen bereiken.
- Verspreid het Enabel-interventiemodel in interventielanden door het aan te passen aan de lokale context.
- Bevorder de toegang tot werkgelegenheid binnen TVET door het promoten van instrumenten, gericht op het creëren, certificeren en/of erkennen van vaardigheden.
- Verbeter M&E van interventies en creëer een werkgroep voor tracer studies en zorg voor capaciteitsopbouw.
- Creëer of versterk ruimtes om de ervaring van Enabels acties te benutten en versterk de capaciteiten van de teams.

↑ In 2021 organiseerde het project *Skilled Young Palestine workshops*, gericht op de verbetering van het TVET-systeem en de capaciteitsopbouw van haar actoren in Palestina.

Het eindrapport richt deze aanbevelingen aan verschillende actoren van Enabel, maar ook aan DBE en DGD. DBE wordt als mede-actor vermeld bij de aanbeveling rond de verbetering van M&E van interventies en capaciteitsopbouw. Bij eindevaluaties moeten geleerde lessen kunnen dienen voor de keuze en het ontwerp van nieuwe interventies. Er moet ook breder gegaan worden dan enkel eindevaluaties om de tussentijdse impact en duurzaamheid van interventies na te kunnen gaan.¹

Enabel geeft aan dat het uit de evaluatie volgende lessen wenst te trekken:

- een sterke aansporing om het TVET-model voor werkgelegenheid duidelijker toe te passen,
- de behoeften van de privésector te begrijpen en ondersteunen,
- actieve capaciteitsopbouw om Enabels ambities inzake gendermainstreaming en digitalisering te verwezenlijken,
- beter gebruik maken van de verzamelde gegevens en prioriteit geven aan kwalitatieve benaderingen.

Naast het algemene evaluatieverslag publiceerde Enabel drie brochures die de belangrijkste bevindingen per thema bundelen. Een brochure die dieper ingaat op de contributiemeting, een brochure die specifiek ingaat op de certificatie van de gevolgde educatie en training met het oog op tewerkstelling en een brochure over het belang om de private sector beter te betrekken bij interventies.

1. In Luik 3 komen de geleerde lessen uit vijf impactevaluaties (nulmeting, tussentijdse meting en eindmeting) aan bod.

MOPAN-assessment: Herdenken van de doeltreffendheid van humanitaire organisaties

In 2022 streefde het internationale humanitaire systeem ernaar 186 miljoen mensen in nood in 63 landen te helpen, waarvoor 46 miljard dollar nodig was. Extern onderzoek naar internationale humanitaire organisaties is toegenomen, om de optimale besteding van financiering te waarborgen. MOPAN, een evaluatienetwerk voor de prestaties van multilaterale organisaties, voert assessments uit over de werking van individuele organisaties en thematische studies die betrekking hebben op verschillende organisaties. Vorig jaar werden vier humanitaire organisaties onderzocht op hun doeltreffendheid: UNHCR, OCHA, UNICEF en FAO. Deze studie vormde een aanvulling op de DBE-evaluatie van de Belgische strategie voor humanitaire hulp. Er werd gekeken naar multilaterale organisaties en hun uitdagingen bij het integreren van de hervorming van het internationale humanitaire systeem en hun RBM-systemen (resultaatgericht beheer).

Nexus 'humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede'

De studie identificeerde factoren die de uitvoering van de hervormingen belemmeren. De uitvoering van de nexus tussen het humanitaire, ontwikkeling en vrede wordt belemmerd door spanningen met humanitaire principes, kosten- en tijdafwegingen, beperkte aanwezigheid van ontwikkelingsactoren in crisisgebieden, onverenigbare werkwijzen, beperkingen van humanitaire organisaties om met regeringen samen te werken en politieke obstakels die duurzamere vormen van steun verhinderen.

Wat lokalisatie betreft, werden uitdagingen vastgesteld in verband met het overheersende outsourcingmodel. De beperkte capaciteit van nationale en lokale actoren, de noodzaak om de humanitaire neutraliteit te handhaven en de steeds strengere donoreisen inzake 'due diligence' en rapportage zijn beperkende factoren. Verantwoording afleggen aan de getroffen bevolking brengt andere aanzienlijke uitdagingen met zich mee, zoals de ontwikkeling van overlegmechanismen in crisissituaties, de neiging van humanitaire organisaties om parallelle en ad hoc overlegprocedures op te zetten en het gebrek aan financiële middelen en personeel.

Door deze praktische uitdagingen leiden verbintenissen voor humanitaire hervormingen op hoofdkwartierniveau niet tot significante operationele veranderingen, tenzij ze zijn ingebed in organisatiemodellen, -systemen en

-processen. Uit de casestudies zijn nuttige maatregelen naar voren gekomen, zoals duidelijke organisatorische verbintenissen inzake hervorming, richtlijnen voor personeel, capaciteitsopbouw op nationaal/lokaal niveau, gestructureerde investeringen in contextuele analyses en hervormingsplannen en -strategieën per land, ...

Veranderingen in financieringspraktijken

De uitvoering van de verbintenissen van humanitaire hervormingen (Grand Bargain) vereist ook veranderingen in financieringspraktijken. Mogelijke maatregelen zijn meer financiering voor crisispreventie en opbouwen van veerkracht; meer flexibiliteit om middelen te herverdelen tussen humanitaire en ontwikkelingsinterventies in crisisgebieden; meer flexibiliteit in de voorwaarden voor humanitaire financiering ter ondersteuning van het werk met nationale partners; langetermijninvesteringen in capaciteitsopbouw en lokale overlegmechanismen.

Andere aanpak resultaatgericht beheer

Geaggregeerde resultaatgegevens vertellen ons meer over de omvang van de humanitaire behoeften en beschikbaarheid van humanitaire financiering in een bepaald jaar, dan over de prestaties van individuele humanitaire organisaties. Als gevolg daarvan hebben humanitaire organisaties als groep moeite gehad om RBM-systemen op een zinvolle manier in te voeren. Sommige onderzochte organisaties hebben echter recent belangrijke vooruitgang geboekt. UNICEF en FAO hebben bijvoorbeeld door beter integratie van humanitaire resultaten in hun RBM-systeem meer samenhang bereikt tussen humanitaire en ontwikkelingsacties.

UNICEF definieert in haar strategie een reeks globale resultaten voor kinderen, zoals het garanderen van voedzame voeding - die kunnen nagestreefd worden via ontwikkelings- of humanitaire maatregelen. Bij FAO kan de algemene doelstelling, om levensonderhoud beter bestand te maken tegen bedreigingen en crisissen, nagestreefd worden via ontwikkelingsinitiatieven op lange termijn en noodinterventies bij voedselcrisissen. Integratie van humanitaire en ontwikkelingsresultaten in een gemeenschappelijk RBM-systeem helpen organisaties om het raakvlak tussen humanitaire hulp en ontwikkeling te zien als een continuüm van mogelijkheden om in behoeften te voorzien, en niet als een geïsoleerd systeem. Dit verankert de nexus tussen humanitaire hulp, ontwikkeling en vrede.

LUIK 5 OPVOLGING VAN RECENTE EVALUATIES

HOE WORDEN DE AANBEVELINGEN OPGEVOLGD EN IN PRAKTIJK GEBRACHT?

De Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) zorgt ervoor dat de aanbevelingen van uitgevoerde evaluaties opgevolgd worden. Dit hoofdstuk gaat in op de opvolging van de evaluaties uit het jaarverslag 'Multilateralisme en klimaat onder hoge druk' van maart 2022: het beleid van core funding voor multilaterale partnerorganisaties en internationale klimaatfinanciering door de Federale Staat. Ook komen oudere evaluaties aan bod: de evaluatie van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK) Waardig Werk en Digital for Development, dat vorig jaar een vervolgstudie kende.

Beleid van core funding

DBE onderzocht het beleid van core funding ten behoeve van vijftien multilaterale partnerorganisaties¹ in 2008-2019. DGD voerde veranderingen door om de zichtbaarheid van België als donor te verbeteren: verduidelijking van prioriteiten en rollen van stakeholders en optimalisatie van administratieve processen. Er werd een 'core' groep opgericht en in overleg met het kabinet en multilaterale posten zal een werkplan voor 2023 zorgen voor de opvolging van de prioritaire thema's voor België. DGD heeft een versterkte opvolging toegepast bij enkele partnerorganisaties². De eerste resultaten zijn al zichtbaar, België speelt een meer actieve rol tijdens boardvergaderingen en er vinden meer spontane contacten plaats met partnerorganisaties op verschillende niveaus. DGD zal deze werkmethode uitrollen naar de overige organisaties, maar benadrukt dat er rekening gehouden moet worden met beschikbare middelen (o.a. personeel).

Er zijn stappen gezet om thematische en beleidsexpertise uit te bouwen, ook buiten DGD (via andere DG's en FOD's), om dialoog met partnerorganisaties te ondersteunen. DGD duidt er op dat deze 'netwerklogica' geval per

1. *FAO, ILO, WHO, IOM, UNDP, UN Women, OHCHR, GFATM, UNAIDS, UNFPA, UNICEF, UNEP, CGIAR, Wereldbank-groep en IMF.*

2. *Vier New Yorkse VN-agentschappen: UNDP, UNFPA, UNICEF en UN Women.*

geval bekeken moet worden, rekening houdend met al bestaande netwerken, het mandaat van de organisatie en mogelijke belangenconflicten. DGD meent dat de werkrelatie verder gaat dan enkel financiering, en het mogelijk moet maken de expertise van Enabel op het terrein te gebruiken. In het bilaterale overleg met multi-organisaties wordt gestreefd naar een meer operationele werkwijze die leidt tot frequentere contacten in partnerlanden. DGD maakt multi- en landenfiches om complementariteit en synergie tussen multilaterale acties en bilaterale programma's te benadrukken. Deze fiches bevatten essentiële info over het werk van de multi's in partnerlanden en wat België financiert. De Belgische vertegenwoordigingen worden verzocht advies uit te brengen over de landenprogramma's van de multi-organisaties. De analyses van de partnerorganisaties worden op hun beurt gebruikt bij de voorbereiding van de bilaterale portefeuilles die door België worden gefinancierd.

Voor de meerjarenfinanciering 2021-2024 werd de samenwerking met dezelfde 15 organisaties verdergezet. België zette zich tijdens bilaterale consultaties in 2022 actief in rond thema's die haar aanbelangen zoals verantwoording, evaluatie van resultaten en de zichtbaarheid van België als donor. Bij de voorbereiding aan deze consultaties wordt input verzameld bij de posten en MOPAN-assessments van partnerorganisaties. België communiceert actief over haar betrokkenheid en financiering van partnerorganisaties via campagnes, publicaties, factsheets en deelname aan evenementen zoals de She Decides conferentie of lancering van het UNDP Human Development Report.

In lijn met een aanbeveling, voegt DGD geormerkte financiering toe aan de huidige meerjarenfinanciering. Hierbij wordt rekening gehouden met beleidsprioriteiten en beschikbare financiële en personeelsmiddelen. Er zullen lessen getrokken worden met betrekking tot focus, scope en impact op vlak van de ontwikkelingsresultaten en zichtbaarheid van België als multilaterale donor. De afgelopen twee jaar is er bijkomende klimaatfinanciering gegeven via geormerkte bijdragen aan UNEP, UNDP, UNHCR, CGIAR en FAO.

Internationale klimaatfinanciering

DBE rondde in september 2021 de evaluatie naar de internationale klimaatfinanciering van de Federale Staat af. DGD volgt de aanbevelingen in grote lijnen, namelijk op het niveau van de ontwikkeling van een klimaatstrategie, die eind 2023 klaar zal zijn. Daartoe moeten duidelijke strategische richtingen worden bepaald voor de verschillende prioritaire samenwerkingsgebieden. Het kernteam bestaat uit twee gespecialiseerde diensten van DGD en van de FOD Leefmilieu. Deze laatste werd versterkt door extra personeel en binnen DGD zijn focal points voor klimaat aangesteld. Het kernteam zal een beroep doen op een expertisenetwerk, waaronder vertegenwoordigers van SECORES³, ANGS, Enabel, BIO en andere belanghebbenden, om de klimaatstrategie te ontwikkelen. Dit netwerk zal nadien blijven voortbestaan. DGD lanceert via VLIR-UOS en ARES een oproep naar de Belgische universiteiten voor beleidsondersteunend onderzoek. Een thema waarrond gewerkt zal worden, is klimaat en leefmilieu. De onderzoekers zullen pas in november 2023 beginnen, waardoor hun bijdrage aan de strategie beperkt zal zijn. Ze zullen wel deel uitmaken van het expertisenetwerk, zorgen voor capaciteitsversterking tot eind 2027 en kunnen vormingen geven.

Overeenkomstig met één van de aanbevelingen, behoudt België de focus op klimaatadaptatie en minst ontwikkelde landen. Minister van Ontwikkelingssamenwerking Caroline Gennez kondigde in maart 2023 een aanvullende bijdrage aan voor het Least Developed Countries Fund, namelijk 12,5 miljoen euro bovenop de huidige jaarlijkse bijdrage van 15 miljoen euro voor 2021-2024. Begin 2023 werd een oproep gelanceerd voor identificatie van nieuwe klimaatprojecten in partnerlanden, die in samenwerking met multilaterale actoren uitgevoerd zullen worden. De ambassades zullen deelnemen aan de versterking van de politieke dialoog via deze projecten en aan het zoeken naar complementariteit met andere actoren van de Belgische samenwerking. Ook wordt de integratie van klimaat binnen bredere acties van ontwikkelingsamenwerking voortgezet. In recente landenportefeuilles is de focus op klimaat versterkt, met meer aandacht voor

3. Het GSK SECORES (Social-Ecological Resilience) is samengesteld uit zes Belgische organisaties (JAW, Cebios, BOS, WWF, Uni4COOP en ViaDB) en heeft als doel sociaalecologische veerkracht op te nemen in de Belgische samenwerking.

Nationally Determined Contributions⁴. DGD leverde klimaatgerelateerde input bij instructiebrieven voor de posten en landenstrategieën van Enabel. Team Belgium wordt verder versterkt, bijvoorbeeld door DGD's bijdrage aan de klimaatstrategie van BIO en het aanwerven van een klimaatexpert door BIO dit jaar. België promoot waar mogelijk een ecosysteembenadering en ondersteunt het 'Initiative on Nature-Positive Solution' van CGIAR. Om klimaatinstellingen en -acties in partnerlanden te versterken, ondersteunt DGD onder andere het NDC Partnership⁵, het UNDP Climate Promise Programme en het UNFCCC-secretariaat.

DGD en de Dienst Klimaatverandering van de FOD Leefmilieu versterken hun operationeel klimaatkader verder. Tijdens institutionele dialogen met ngo's zal klimaat op de agenda staan. Klimaat zal verder geïntegreerd worden in de komende programmacyclus vanaf 2027, rekening houdend met lessen uit huidige GSK's en programma's. Bij de klimaatstrategie-uitwerking zal ondersteuning van de privésector mee in rekening genomen worden. DGD heeft ervoor gekozen om haar bestaande M&E-kaders te verbeteren in plaats van de aanbeveling te volgen om een specifiek M&E-kader voor klimaat uit te werken. Dit met inbegrip van het verbeteren van indicatoren op vlak van klimaatmitigatie en -adaptatie, en de kennis bij haar personeel over deze indicatoren.

Een vraag die voortkwam uit de evaluatie is hoe er naar alternatieve vormen van klimaatfinanciering gezocht kan worden. Momenteel is de Officiële Ontwikkelingshulp nog steeds goed voor 97% van de klimaatfinanciering. Hierdoor blijven de beschikbare middelen voor klimaatmaatregelen bescheiden en betekent dit een beperking van de middelen voor het inzetten op economische ontwikkeling en verminderen van armoede in partnerlanden. Het idee van een klimaatfonds is in het kader van deze evaluatie geopperd en besproken, maar de oprichting ervan vereist een sterke politieke wil, verduidelijking van de financieringsmodaliteiten en overeenstemming over de interfederale verdelingsmethode.

4. Nationaal vastgestelde (klimaat)doelstellingen. Individuele landen moeten volgens het Akkoord van Parijs hun inspanningen uitwerken, internationaal rapporteren en regelmatig bijwerken, aan de hand van vastgelegde criteria.

5. Het NDC Partnership is een wereldwijde coalitie van meer dan 150 landen en instellingen die samenwerken om transformatieve klimaatmaatregelen te stimuleren en tegelijkertijd duurzame ontwikkeling te versterken. Het partnerschap werd in 2016 tijdens COP22 gelanceerd.

Vervolgstudie D4D en Covid-19

Na de evaluatie Digital for Development (D4D) in 2020 werd in het vorig jaarverslag de vervolgstudie gepresenteerd, die zich richtte op D4D-ontwikkelingen tijdens de covidpandemie. Meer dan een jaar na deze studie heeft de pandemie blijvende sporen nagelaten. Het leven hernam zich in veel gebieden, lockdowns werden weer afgebouwd, maar de humanitaire situatie en de democratie staan nog steeds in vele landen onder druk. Het belang van digitalisering voor ontwikkeling, met de bijhorende opportuniteiten en risico's blijft groot in deze context. De aanbevelingen uit de evaluatie D4D en vervolgstudie blijven dan ook relevant.

↑ Project SCRATCH wil digitale vaardigheden van jongeren ontwikkelen door middel van coderen in Rwanda

De aanbevelingen werden verdeeld uitgevoerd. DGD ontwikkelde en verspreidde intern en bij partnerorganisaties een two-pager die de strategienota D4D uit 2016 verduidelijkt.

Het door Enabel uitgevoerde Wehubit-programma werd voortgezet met als doel sociaal innovatieve digitale instrumenten te ontwikkelen. Ze verkreef een iets aangepast programma, met focus op scaling-up van bestaande digitale projecten en verspreiding van kennis via netwerken. Wehubit en haar partnerorganisaties kwamen in 2022 samen via het Knowledge Exchange Network en de Wehubit-week. Enabel bleef sterk inzetten op digitalisering, zowel naar digitale vaardigheden toe als naar digitale tools in partnerlanden. Op Belgisch niveau ondertekende Enabel in juni 2022 het Charter voor digitale inclusie van DigitALL. Dit platform wil synergieën, samenwerking en digitale inclusie stimuleren bij bedrijven, overheden en sociale organisaties.

Enabel kon verder via de D4D-Hub de Belgische samenwerking promoten op Europees en internationaal niveau en samenwerken over de grenzen heen over digitale oplossingen en uitdagingen. De federaties ondersteunen hun leden bij de uitrol van digitale componenten binnen hun programma's.

Zo voerde ACODEV in mei 2022 een videocampagne waarin ze vijf innovatieve projecten voorstelde uitgevoerd door Belgische ANG'S.

DBE werd op 24 november 2022 uitgenodigd om de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen van de vervolgstudie voor te stellen tijdens de uitreiking van de Prijs D4D. Dit is een tweejaarlijks initiatief van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika met steun van DGD.

GSK Waardig Werk

De evaluatie naar het GSK Waardig Werk (2017-2021) werd afgerond in 2020. Dit GSK was een samenwerking en coördinatie tussen negen Belgische ANG'S en hun partnerorganisaties. Het belang van de rol van de referent werd benadrukt in de conclusies. In het voorbije jaar zocht en vond het Coördinatieplatform Waardig Werk een nieuwe referent waardoor deze goede praktijk wordt verdergezet. De opvolgers van minister Meryame Kitir zetten haar werk voort en hernemen de beleidsprioriteiten. Zo wordt de thematische portefeuille waardig werk verder uitgewerkt door minister Caroline Gennez en uitgerold voor de regio Centraal-Afrika. Ook keurde minister Kitir een hernieuwd GSK Waardig Werk goed voor de periode 2022-2026, waarmee de actoren ondertussen van start zijn gegaan.

Zowel DGD als het coördinatieplatform gaven aan dat ook de verdere aanbevelingen goed werden opgevolgd. Zo werden in 2022 de programma's die samenhangen met het GSK Waardig Werk goedgekeurd. DBE werd in november 2022 uitgenodigd de strategische dialoog bij te wonen tussen DGD en de actoren van het coördinatieplatform. DBE kon zo vaststellen dat aanbevelingen, zoals het zoeken naar synergie en complementariteit met andere actoren, opgevolgd werden. Tijdens de strategische dialoog kreeg DBE nogal wat vragen over de stand van zaken van de evaluatie naar het bredere thema waardig werk, wat de betrokkenheid van de actoren aantoont bij deze evaluatie die ondertussen van start is gegaan. In maart 2023 kondigde minister Gennez aan dat haar kabinet van plan is om een strategienota waardig werk uit te werken, waarmee een aanbeveling uit de evaluatie GSK Waardig Werk gevolgd wordt.

↑ Logo's GSK WW-actoren

LUIK 6 DE VOORTGANG VAN HET PROGRAMMA

Peer Review van de Dienst Bijzondere Evaluatie

2022 was het jaar waarin de peer review van de evaluatiefunctie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking werd afgerond. De conclusies van de peer review hebben betrekking op een breed scala aan aspecten die verband houden met de functie en activiteiten van DBE. Dit gaat van de onafhankelijkheid en geloofwaardigheid van de dienst tot de evaluatiecultuur in de Belgische samenwerking, de programmering van evaluaties en het tweeledige doel van 'verantwoording' versus 'leren'.

De aanbevelingen die uit deze studie voortkomen zijn uiteenlopend en betreffen alle Belgische samenwerkingsactoren. De voorgestelde acties betreffen vooral de versterking van de leerdimensie van de evaluaties die door de ontwikkelingsactoren in het kader van het wettelijk kader worden uitgevoerd. Het is ook de bedoeling om de complementariteit tussen deze evaluaties en deze uitgevoerd door DBE te versterken. Daarbij wordt het organiseren van gezamenlijke evaluaties tussen ontwikkelingsactoren (horizontaal niveau) en het uitvoeren van meta-evaluaties die een overzicht geven van de kwaliteit van evaluaties uitgevoerd door actoren (verticaal niveau) aangemoedigd.

Voorts raadt de peer review DBE aan zich te concentreren op haar kerntaken, namelijk het uitvoeren van strategische evaluaties; door de opvolging van MOPAN aan DGD over te laten en het certificeringsproces van actoren af te sluiten. DBE wordt ook gevraagd om het programmeringsproces van evaluaties te verbeteren door transparante criteria op te stellen voor de planning van de uit te

voeren studies, met behoud van overleg en een participatieve aanpak bij de keuze van thema's, die zo gevarieerd mogelijk moeten zijn. Verschillende verbeteringen zijn onder meer nodig in de evaluatieprocedures (terms of reference, richtlijnen voor de verslagen, zichtbaarheid van de processen, ...). Het evaluatiebeleid van DBE dateert uit 2014 en moet ook herzien worden.

Tot slot wees de peer review op de belangrijke rol die DBE moet spelen bij het versterken van de evaluatiecultuur in de gehele Belgische ontwikkelingsamenwerking: de dienst zou op dit gebied proactiever moeten zijn. Het versterken van de evaluatiecapaciteiten, zowel in België als in partnerlanden, is een belangrijk element om de evaluatiecultuur te verbeteren. De peers zijn dan ook van mening dat de rol van DBE op het vlak van capaciteitsopbouw moet behouden blijven, maar met meer aandacht aan gezamenlijke initiatieven. Een positieve evaluatiecultuur die door iedereen gesteund wordt, zou in het bijzonder tot stand komen door een betere coördinatie van Management Responses - een rol die het peer-reviewteam toewijst aan de DGD (en/of het kabinet) - met de nadruk op systemisch leren.

De aanbevelingen van de Peer Review hebben DBE in staat gesteld haar eigen functie en strategische positionering onder de loep te nemen. De moeilijkheid bij het reageren op de bevindingen van de peer review ligt in de noodzaak om een globaal systeem te harmoniseren, waarbij de belanghebbenden verschillende visies hebben en soms met zeer uiteenlopende realiteiten geconfronteerd worden.

In deze context heeft DBE zich er toe verbonden om volgende actiepunten uit te voeren:

- Herzien van het DBE-evaluatiebeleid;
- Actoren raadplegen met het oog op de programmering 2023-2025 door de criteria voor de keuze van de thema's te verduidelijken en de complementariteit tussen evaluaties uitgevoerd door actoren en deze uitgevoerd door DBE te versterken;
- Versterken van de adviserende en ondersteuningsrol van DBE aan DGD inzake M&E-systemen;
- Bespreken van de rolverdeling tussen DBE en DGD inzake MOPAN en certificering;
- Versterken van de kwaliteit/duidelijkheid van de evaluatieverslagen en ownership van de evaluaties door DBE-dossierbeheerders;
- Ontwikkelen van een pedagogische gids over Management Responses en hun opvolging.

Capaciteitsversterking

De huidige DBE-activiteiten rond evaluatiecapaciteit worden voornamelijk uitgevoerd in samenwerking met het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid (IOB). DBE ondersteunt IOB Antwerpen actief bij de organisatie van seminars in België en in het buitenland

(Oeganda en Tanzania) en bij de ontwikkeling van nationale netwerken van evaluatoren in de partnerlanden van de Belgische samenwerking. Tussen 2023 en 2025 zullen in Antwerpen twee seminars van twee weken georganiseerd worden, en in Oost-Afrika worden twee seminars van drie dagen voorzien. Tussen elk seminar in zullen activiteiten plaatsvinden om de nationale netwerken te versterken. De evaluatieorganisaties zullen gesteund worden in hun organisatorische ontwikkeling en wederzijdse uitwisselingen tussen individuen en organisaties zullen geïntensiveerd worden. De lokale deskundigheid zal versterkt worden, beter geïntegreerd worden in het betrokken land en meer gewaardeerd worden bij internationale evaluaties.

De activiteiten van IOB zullen ook de banden tussen evaluatoren uit de partnerlanden en onze Belgische Ontwikkelingsamenwerking versterken. Gezien het belang van resultaatgericht beheer, draagt dit initiatief tot het versterken van M&E-systemen bij aan het bevorderen van toegang tot betrouwbare informatie om weloverwogen beslissingen te nemen, om het leren te bevorderen en om verantwoording af te leggen over behaalde resultaten. Een dergelijke aanpak maakt deel uit van de versterking van de evaluatiecultuur binnen de Belgische Ontwikkelingsamenwerking.

↓ De deelnemers aan het seminarie van november 2021

Waardig werk bij de ontwikkeling van waardeketens

DBE besliste in 2022 een evaluatie op te starten naar het bredere thema waardig werk binnen de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Dit na een bevraging van haar stakeholders en in antwoord op de specifieke aanbeveling gericht aan DBE in de evaluatie naar het GSK Waardig Werk, die DBE in 2020 uitvoerde. Waardig werk is een thematische prioriteit in de Wet op de Belgische Ontwikkelingssamenwerking van 2013 en werd door minister Meryame Kitir en haar opvolgers als beleidsprioriteit aangeduid. Op nationaal en internationaal niveau worden de discussies over de 'due diligence' van bedrijven op vlak van sociaal, milieu- en mensenrechten belangrijker.

In 2023 werd deze evaluatie opgestart met als belangrijkste doel lessen te trekken uit de manier waarop waardig werk geïntegreerd werd in de interventies tussen 2016 en 2022, ook dient de evaluatie rekening te houden met wat mogelijk en wenselijk is binnen de context van de interventies. Er werd gekozen voor een focus op waardeketens, voornamelijk in de agri-business. Zes landenstudies (Ivoorkust, Ecuador, Vietnam, Benin, Senegal, Rwanda) in zowel gouvernementeel partnerlanden als niet-partnerlanden zullen uitgevoerd worden. De geselecteerde interventies betreffen Enabel en het Trade for Development Centre, BIO, ANGS en initiatieven ter ondersteuning van de privésector zoals Beyond Chocolate. Er wordt verwacht dat de aanbevelingen gericht worden per actor van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking.

↑ Cacao-Trace is een programma van de Belgische onderneming Puratos waarbij rechtstreeks met boeren wordt samengewerkt om de cacao-productie op lange termijn te waarborgen

MEAL-systemen van de Belgische ontwikkelingsactoren

In het kader van haar mandaat heeft de Dienst Bijzondere Evaluatie de opdracht de kwaliteit van de geharmoniseerde monitoring- en evaluatiesystemen van de actoren van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking ex-post te evalueren. DBE bereid momenteel een studie voor ter ondersteuning van de systemen voor Monitoring, Evaluation, Accountability & Learning (MEAL) van samenwerkingsactoren. De uitvoering zal van start gaan in de tweede helft van 2023. Dit initiatief zal bijdragen tot de uitvoering van een aanbeveling van de Peer Review om de adviserende rol van DBE aan DGD inzake M&E-systemen te versterken.

Belgische fragiliteitsbenadering

Het OESO-rapport 'States of Fragility' van 2022 classificeert 60 fragiele contexten, waar wereldwijd ongeveer een kwart van de wereldbevolking en bijna driekwart van de extreem armen leven. Enerzijds wordt fragiliteit gezien als een bron van lokale, regionale en mondiale instabiliteit, en anderzijds als een sterke belemmering voor het bereiken van de globale doelstellingen van de Agenda 2030. Van de 14 partnerlanden van de Belgische gouvernementeel samenwerking zijn er 11 fragiel. In 2023 zal DBE een evaluatie opstarten die zal onderzoeken of het beleidskader en het instrumentarium van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking voldoende aangepast zijn aan fragiele contexten en welke resultaten behaald worden in deze contexten. Onder meer in DR Congo, Guinee en Niger zal de Belgische fragiliteitsbenadering geëvalueerd worden. De evaluatie beoogt concrete en toepasbare aanbevelingen die zowel op beleids- als operationeel niveau kunnen bijdragen aan de optimalisering van de Belgische fragiliteitsbenadering.

AFKORTINGEN

ABVV	Algemeen Belgisch Vakverbond
ADA	Auto-développement Afrique
ANGS	Actoren van de niet-gouvernementele samenwerking
APEFE	Association pour la Promotion de l'Education et de la Formation à l'Etranger
APROJUMAP	L'Association pour la PROMotion des JUMelages et de l'Amitié entre les Peuples
ARES	Académie de Recherche et d'Enseignement supérieur
BAHIA	Belgische Alliantie voor Humanitaire Internationale Actie
BIO	Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research
COP	Conference of the Parties
D4D	Digital for Development
DAC	Development Assistance Committee (Commissie voor Ontwikkelingsbijstand)
DBE	Dienst Bijzondere Evaluatie van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking
DFI	Development Finance Institution
DGD	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp
DR Congo	Democratische Republiek Congo
Enabel	Belgisch Ontwikkelingsagentschap
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
FOD	Federale Overheidsdienst
FRAME	Fragility, Resilience, Assessment, Management Exercise
GFATM	Global Fund to fight Aids, Tuberculosis, and Malaria
GSK	Gemeenschappelijk Strategisch Kader
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFAD	International Fund for Agricultural Development
ILO	International Labour Organisation
IMF	Internationaal Muntfonds
IOB Antwerpen	Instituut voor Ontwikkelingsbeleid (Universiteit Antwerpen)
IOM	International Organisation for Migration
ISVI	Internationaal Syndicaal Vormingsinstituut (Instituut voor internationale vakbondssamenwerking)
LIVE	Lutte Intégrée contre la Vulnérabilité et l'Exclusion
M&E	Monitoring & Evaluation
MEAL	Monitoring, Evaluation, Accountability & Learning
MOPAN	Multilateral Organisational Performance Assessment Network
NDC	Nationally Determined Contribution
ngo	niet-gouvernementele organisatie
OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OHCHR	United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights
PARERBA	Projet d'Appui à la Réduction de l'Émigration Rurale et à la Réintégration dans le Bassin Arachidier
RBM	Result-based management (resultaatgericht beheer)
SDG	Sustainable Development Goal (Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling)
SECORES	Network for Social-Ecological Resilience
SPN	Serikat Pekerja National (vakbond in Indonesië)
TVET	Technical and Vocational Education and Training
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees
UN Women	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
VLIR-UOS	Vlaamse Interuniversitaire Raad - Universitaire Ontwikkelingssamenwerking
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation

BIBLIOGRAFIE

- De Dienst Bijzondere Evaluatie, Alle evaluatieverslagen (2005-2022). <https://diplomatie.belgium.be/nl/beleid/ontwikkelingssamenwerking-en-humanitaire-hulp/de-dienst-bijzondere-evaluatie/evaluaties>
- De Dienst Bijzondere Evaluatie (2022), Gezamenlijke evaluaties. <https://diplomatie.belgium.be/nl/beleid/de-dienst-bijzondere-evaluatie/evaluaties/gezamenlijke-evaluaties>
- The Special Evaluation Office (2022), Evaluation of the Belgian strategy for humanitarian aid, FPS Foreign Affairs, Foreign Trade and Development Cooperation, Brussels. <https://diplomatie.belgium.be/en/policy/special-evaluation-office/evaluations/evaluation-belgian-strategy-humanitarian-aid>
- De Dienst Bijzondere Evaluatie (2022), Evaluatie van de landenstrategieën binnen het eerste beheerscontract van Enabel, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel. <https://diplomatie.belgium.be/nl/beleid/de-dienst-bijzondere-evaluatie/evaluaties/evaluatie-van-de-landenstrategieen-binnen-het-eerste-beheerscontract-van-enabel>
- De Dienst Bijzondere Evaluatie (2022), Belangrijkste bevindingen van vijf impactevaluaties, uitgevoerd binnen de sector van de Belgische niet-gouvernementele samenwerking tijdens de programmacyclus 2017-2021. <https://diplomatie.belgium.be/nl/beleid/de-dienst-bijzondere-evaluatie/evaluaties/gezamenlijke-evaluaties>
- Multilateral Organisation Performance Assessment Network (MOPAN) (2022), Rethinking Effective Humanitarian Organisations, Lessons in Multilateral Effectiveness, Paris. <https://www.mopanonline.org/analysis/items/lessons-in-multilateraleffectiveness-humanitarian-organisations.htm>
- SOGEROM for Enabel (2022), Strategic Evaluation of the Performance of Enabel in the Field of Technical and Vocational Education and Training (TVET) and Employment, Brussels. https://www.enabel.be/app/uploads/2023/01/2022_Report_final_TVET_employment_EN.pdf
https://www.enabel.be/app/uploads/2023/01/S1-Measure_Contribution-access-employment.pdf
<https://www.enabel.be/app/uploads/2023/01/S2-Qualification-Learning-outcomes-Tvet.pdf>
https://www.enabel.be/app/uploads/2023/01/S3-Engage-Support_Private_Sector.pdf
- Steward Redqueen for BIO (2022), Development Effectiveness Evaluation - Reducing Inequalities, Brussel. https://www.bio-invest.be/files/BIO-invest/Our-Impact/CaseStudy/Leaflet-BIO%E2%80%99s-contribution-to-reducing-inequalities_20230110.pdf

↑ Batoul is een Libanees meisje dat deelnam aan door UNHCR gesponsorde beroepsopleidingen. Ze werkt momenteel als elektricien in een werkplaats in Roumieh.

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**BUITENLANDSE ZAKEN,
BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Dienst Bijzondere Evaluatie van de
Belgische Ontwikkelingssamenwerking